

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

R É S Z L E T E S K O N C E P C I Ó

**a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek
belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú
engedélyezéséről szóló 2014/26/EU irányelv átültetéséhez megalkotandó magyar
jogi szabályozás főbb tartalmi kérdéseivel kapcsolatban**

Budapest, 2015. július

A RÉSZLETES KONCEPCIÓ CÉLJA

Az Igazságügyi Minisztérium és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (továbbiakban: SZTNH) fontosnak tartja, hogy *a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről* szóló 2014/26/EU irányelv (a továbbiakban: KJK IRE vagy IRE) átültetésére minden érdekelt személyi körrel, így a jogosultakkal, illetve közös jogkezelő szervezetekkel, a felhasználókkal, más szakmai szervezetekkel, valamint az érintett közigazgatási szervekkel folytatott széleskörű előzetes konzultáció eredményeként kerüljön sor.

A fenti célkitűzésnek megfelelően a KJK IRE átültetésével kapcsolatos, elsődlegesen az átültetést szolgáló jogszabályok jogforrási szintjére és hatályba léptetésének időpontjára vonatkozó koncepcionális javaslatát (a továbbiakban: Átültetési Koncepcionális Javaslat) az SZTNH – az Igazságügyi Minisztériummal (a továbbiakban: IM) egyetértésben – 2014 decemberében széles körben már társadalmi konzultációra bocsátotta. A társadalmi konzultáció keretében számos szervezet adott részletes véleményt az Átültetési Koncepcionális Javaslatra, illetve az IRE átültetésével összefüggő tartalmi kérdésekre is, amelyeket ezúton is köszönünk.

A jelen dokumentum célja a KJK IRE magyar jogba történő átültetésével kapcsolatos főbb koncepcionális tartalmi kérdéskörök és az ezekre vonatkozó átültetési lehetőségek, javaslatok (a továbbiakban: Részletes Koncepció) bemutatása és véleményezésre bocsátása. Az alábbiakban bemutatott tíz kérdéskör elsősorban az átültető szabályozás rendszerének pilléreit, illetve vázát képező koncepcionális keretekre vonatkozik.

Az SZTNH e Részletes Koncepciót az IM-mel való előzetes egyeztetést követően bocsátja konzultációra azzal, hogy az IM a Részletes Koncepció egyes kérdéseiben végleges álláspontját további vizsgálatot követően és a konzultáció során beérkezett vélemények ismeretében fogja kialakítani. A Részletes Koncepciót az SZTNH nyilvánosan hozzáférhetővé teszi a weboldalán¹ is, és **2015. augusztus 14. napjáig** várja bármely érdekelt személy, szervezet véleményét, észrevételét a részletes koncepcióban megfogalmazott tartalmi kérdésekkel, alternatívákkal, illetve javaslatokkal összefüggésben. Kérjük, hogy a társadalmi egyeztetésben részt venni kívánó személyek, szervezetek a Részletes Koncepcióval kapcsolatos észrevételeiket **elektronikus formában a kjkkonzultacio@hipo.gov.hu e-mail címre** küldjék meg a fenti határidőig. Felhívjuk a figyelmet, hogy e dokumentum nem fogja szó szerint részét képezni az átültető jogszabállyal kapcsolatos jogalkotási előterjesztésnek, így a Részletes Koncepcióban foglalt tartalmi kérdésekkel, illetve megoldási javaslatokkal összefüggő észrevételeken kívül a dokumentum konkrét szövegezésére vonatkozó javaslatok benyújtása nem szükséges.

Előre is köszönjük az észrevételeket, amelyek egyaránt hozzájárulnak majd ahhoz, hogy a közös jogkezelés szempontjából ilyen nagy jelentőséggel bíró uniós irányelv átültetésére oly módon kerüljön sor, hogy az a hazai érintettek érdekeit és szempontjait minél szélesebb körben figyelembe vegye.

¹ http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/20150710_kjk_ire_reszletes_atultetesi_koncepcio_konzultaciora_0.pdf

TARTALOMJEGYZÉK

I.	A KÖZÖS JOGKEZELÉS RENDSZERE	4
1.	<i>A közös jogkezelő szervezet fogalmi megközelítésének lehetőségei</i>	4
2.	<i>A „független jogkezelő szervezet” fogalma és helye a közös jogkezelés rendszerében ..</i>	8
3.	<i>Zenei művek online felhasználására vonatkozó multiterritoriális engedély adására jogosult közös jogkezelő szervezetek helye a közös jogkezelés rendszerében</i>	12
II.	MÁS TAGÁLLAMBAN LETELEPEDETT KÖZÖS JOGKEZELŐK HATÁRON ÁTNYÚLÓ, MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE	14
1.	<i>Kiindulási alap</i>	14
2.	<i>Előzetes engedélyezés/nyilvántartásba vétel</i>	15
3.	<i>Díjszabások jóváhagyása</i>	20
4.	<i>Következtetések.....</i>	21
III.	A SZERVEZETI FORMA KÉRDÉSE.....	21
1.	<i>Közös jogkezelő szervezet alapításának meghatározott jogi személyi formához kötését megalapozó indokok</i>	21
2.	<i>Közös jogkezelő szervezet alapítása során választható jogi személyi formák</i>	23
3.	<i>Független jogkezelő szervezet formája</i>	25
IV.	A TEVÉKENYSÉG MEGKEZDÉSÉNEK FELTÉTELEI – NYILVÁNTARTÁSBA VÉTEL.....	26
V.	A JOGOSULT FOGALMA.....	27
VI.	A FELHASZNÁLÓ FOGALMA	30
VII.	NEM KERESKEDELMI CÉLÚ FELHASZNÁLÁS ENGEDÉLYEZÉSE	31
VIII.	A KERESKEDELMI FORGALOMBAN NEM KAPHATÓ („OUT OF COMMERCE”) MŰVEK SPECIÁLIS KÖZÖS JOGKEZELÉSE.....	31
IX.	DÍJSZABÁSOK.....	36
X.	HATÓSÁGI FELÜGYELET	38

I. A KÖZÖS JOGKEZELÉS RENDSZERE

1. A közös jogkezelő szervezet fogalmi megközelítésének lehetőségei

Az IRE és a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) jelenleg hatályos szövege **eltérő alapú megközelítést** alkalmaz a közös jogkezelésre vonatkozó szabályok személyi és tárgyi hatályának meghatározásánál. Míg az IRE külön értelmező rendelkezésben rögzíti a közös jogkezelő szervezet fogalmát, addig az Sztj. ilyen fogalmi meghatározást külön nem tartalmaz, hanem a közös jogkezelő szervezetre vonatkozó egyes fogalmi elemek a közös jogkezelési tevékenység szabályaiból vezethetők le. A közös jogkezelő szervezet IRE és Sztj. szerinti fogalmának összehasonlítását az alábbi táblázat mutatja be:

<p><u>IRE 3. cikk a) pont:</u> „közös jogkezelő szervezet”: olyan szervezet, amely jogszabály, jog, átruházás, felhasználási engedély vagy más szerződéses megállapodás alapján, egynél több jogosult érdekében és közös javára kizárólagos vagy fő céljaként szerzői és szomszédos jogokat kezel, és amely a következő feltételek közül az egyiket vagy mindkettőt teljesíti: i. a tagjai tulajdonában vagy ellenőrzése alatt áll; ii. nonprofit szervezatként működik.</p>	<p><u>Sztj. szerinti fogalmi elemek:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó ilyen jogok érvényesítésére a jogosultak által létrehozott szervezet;- hatósági nyilvántartásba vétel;- egyesületi formakényszer;- az általa végzett jogkezelési tevékenységben érdekelt jogosultak jelentős részét képviseli (reprezentativitás);- főszabály szerint kiterjesztett hatályú engedélyek adására jogosult;- újabb egyesület akkor vehető nyilvántartásba a kötelező vagy egyébként kiterjesztett hatályú közös jogkezelés körében, ha ez a közös jogkezelés működőképességét és hatékonyságát - sem a jogosultak, sem a felhasználók, illetve a díj fizetésére kötelezettek oldalán - nem veszélyezteti.
---	--

A fenti szabályok összevetése alapján elmondható, hogy a „közös jogkezelő szervezet” (a továbbiakban: közös jogkezelő vagy KJK) **fogalma az IRE szerint szélesebb és általánosabb személyi kört fed le**, mint a jelenleg hatályos Sztj. szabályozási rendszere.

Mindezek alapján **elvi szinten kell eldönteni, hogy az átültető jogszabály rendelkezései milyen személyi és tárgyi körre vonatkozzanak** (függetlenül attól, hogy ez a jogalkotás során külön értelmező rendelkezésként jelenik meg vagy a jelenleg hatályos szabályozási megoldást követve az egyéb szabályok összességéből vezethető le). Ezzel kapcsolatban elméletileg az alábbi szélsőséges megoldási lehetőségek merülhetnek fel:

- A. Az egyik irány, hogy **megtartjuk az Sztj. jelenlegi szabályozási elveit**, és továbbra is kizárólag a jelenleg irányadó hazai követelményeknek eleget tevő szervezeteket tekintjük a szabályozás szempontjából közös jogkezelő szervezetnek. Ebben az esetben felmerülhet, hogy **az IRE szerint egyébként közös jogkezelőnek minősülő szervezetekre a magyar szabályozás nem vonatkozna, és ezért az átültetési kötelezettségünknek nem teszünk megfelelően eleget**.
- B. A másik irány **az IRE általános KJK fogalmának átvétele** lenne, ami – a közös jogkezelés hatékonyságát biztosító többletgaranciák hiányában – többek között **a hazai közös jogkezelési rendszer felhígulásának (és ezzel együtt a hatékonyságának elvesztése) veszélyével** is járhat – mint ahogy arra a konzultációban észrevételt tevő több szervezet is rámutatott.

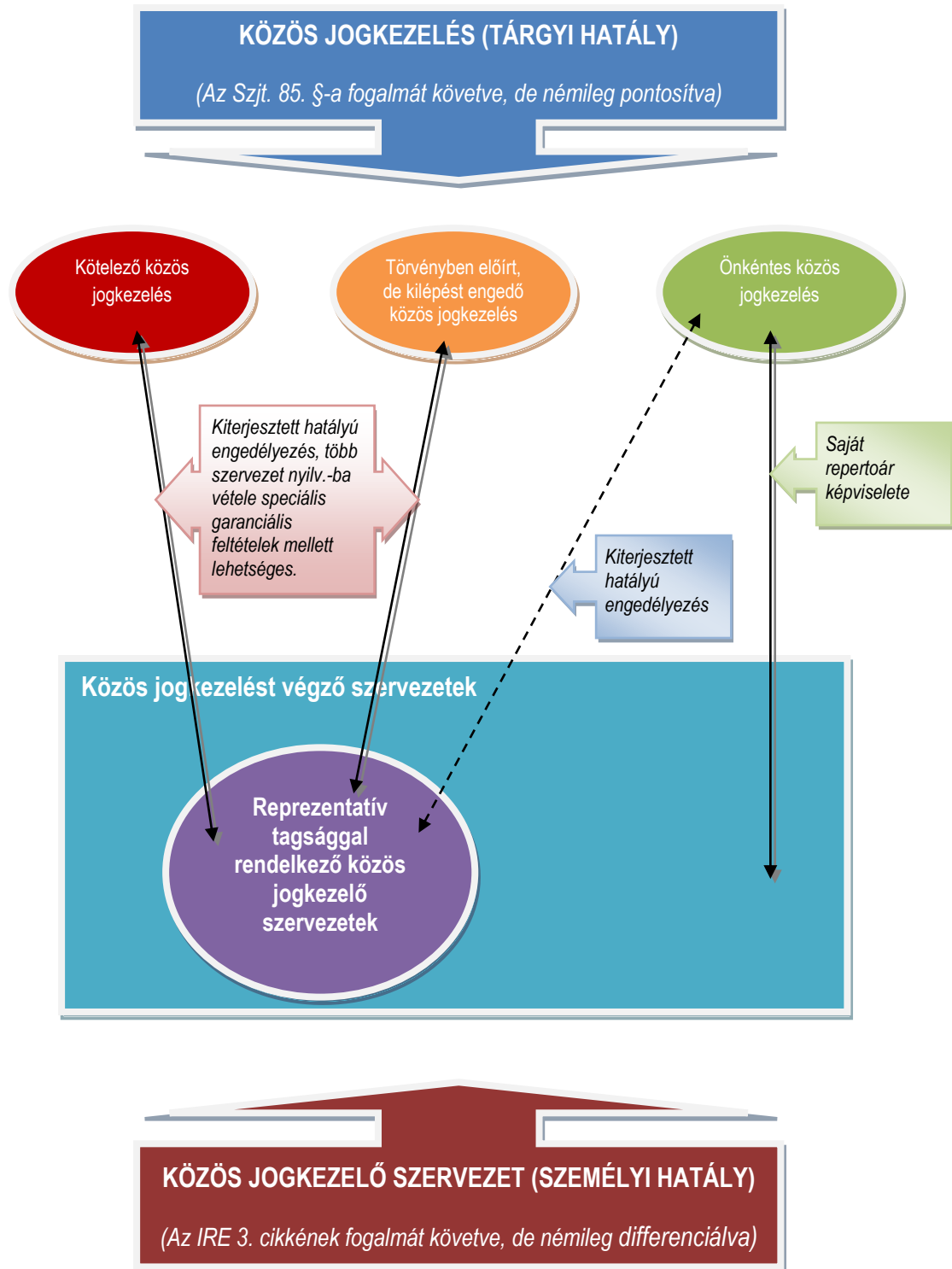
A fentiekhez képest sokkal inkább járható útnak tűnik egy olyan köztes megoldás választása, amely a közös jogkezelés, illetve a közös jogkezelő szervezet fogalmát – az IRE és a hatályos Sztj. szabályozási elveit is figyelembe véve – **differenciáltabban közelítené meg**. E megoldás keretében is több irány képzelhető el attól függően, hogy **az IRE vagy a jelenleg hatályos Sztj. szabályozási rezsimjét tekintjük-e a kiindulási alapnak**:

- C. Az Átültetési Koncepcionális Javaslattal kapcsolatban lefolytatott konzultációban észrevételt tevő néhány szervezet javaslata szerint a közös jogkezelő szervezet IRE szerinti általános fogalmának átvétele nem indokolt az átültető törvényben (sőt, külön definíció sem szükséges). Ezzel szemben (legalábbis a Magyarországon letelepedett szervezetek tekintetében) **a jelenleg hatályos (a közös jogkezelő szervezet szűkebb fogalmán alapuló) rendszer kiindulási alapként való megtartása mellett szükség esetén az adott szabály határozhatná meg címzett személyi körét, amennyiben ez a jelenlegi rendszerhez képest tágabb vagy speciálisabb kört fedne le** (utalva pl. a szervezeti forma közömbösségére). Ezzel lehetne kezelni az olyan eseteket, amikor pl. külföldi közös jogkezelő/független jogkezelő vonatkozásában (is) tartalmazna rendelkezést a törvény, utalva arra, hogy az ő esetükben a szervezeti jogi forma közömbös. Ez esetben is felmerülhet mindazonáltal, hogy **a szabályozás köréből kimaradhatnak olyan magyar szervezetek, amelyekre egyébként az IRE szövegszerűen alkalmazandó lenne** (pl. olyan szervezet, amely az IRE értelmében nem független jogkezelő, de nem is rendelkezik reprezentatív tagsággal, mégis közös jogkezelés körébe tartozó tevékenységet végez).
- D. Másik lehetséges megoldás, hogy **kiindulási alapként az IRE tágabb, általánosabb KJK definícióját vennék át, míg a mai magyar közös jogkezelési rendszer**

kulcsfontosságú területein (az Szjt. által kötelezően előírt, valamint előírt, de kilépést engedő közös jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogok kapcsán) megtartanánk a jelenlegi garanciális követelményeket (így különösen a reprezentatív tagság, valamint a párhuzamos jogkezelői tevékenység korlátozottságának elvét). Ezzel a megoldással egyrészt elérhető lenne az IRE KJK fogalmának megfelelő – vagy legalábbis jobban védhető – implementációja, másrészt pedig megelőzhetőnek tűnik a hatékony működést potenciálisan zavaró, nem kívánt hatások megjelenése a jelenlegi közös jogkezelési rendszer (a jogalkotó szerint is) legfontosabb területein. **Az egyéb – önkéntes közös jogkezelésbe vehető – vagyoni jogok tekintetében a közös jogkezelő szervezet esetén nem lenne feltétlen elvárás a reprezentatív tagság, de nem is kapcsolódna kiterjesztett hatály az ilyen szervezetek által adható engedélyekhez, hanem az csak a közvetlenül képviselt repertoárra vonatkozna. Kérdés ugyanakkor, hogy megőrizhető-e, illetve megőrizendő-e az önkéntes közös jogkezelés eseteire is a kiterjesztett hatályú engedélyezés elve az olyan KJK-knál, amelyek teljesítik a reprezentativitás követelményét. Ennek nincs elvi akadálya, de kérdés, hogy e megközelítés mennyiben korlátozza a jogosulti autonómiát, illetve nem vezet-e a gyakorlatban visszás helyzetekhez, jogbizonytalansághoz (pl. esetlegesen fennálló kizárólagos felhasználási szerződések „felülírása”, a KJK általi engedélyezés melletti közvetlen jogosulti engedélyezés gyakorlata).**

A fenti alternatívák elemzése alapján **e Részletes Konceptió a D. pont alatti megoldáson alapuló átültető jogszabály megalkotására tesz javaslatot.**

A **javasolt modell sematikus ábrája** a következőképpen rajzolható fel (ebben az ábrában egyelőre nem szerepelnek a „független jogkezelők”, illetve a multiterritoriális engedélyeket adó szervezetek):

1. Ábra – A közös jogkezelés rendszere (belföldi jogosítás viszonylatában, „független jogkezelők” nélkül)

2. A „független jogkezelő szervezet” fogalma és helye a közös jogkezelés rendszerében

Az IRE 3. cikkének b) pontja szerint a „független jogkezelő szervezet” olyan szervezet, amely jogszabály, jog, átruházás, felhasználási engedély vagy más szerződéses megállapodás alapján, egynél több jogosult érdekében és közös javára kizárólagos vagy fő céljaként **szertői és szomszédos jogokat kezel**, és amely (i) **nem áll** a jogosultak közvetlen vagy közvetett, teljes vagy részleges tulajdonában vagy ellenőrzése alatt, és (ii) **profitorientált szervezetként működik**.

A fenti fogalom **egyelőre ismeretlen hatályos szerzői jogunkban**, sőt annak alapelveivel tulajdonképpen ellentétben is áll, hiszen az Szjt. 89. §-ának (4) bekezdése rögzíti, hogy közös jogkezelési tevékenység vállalkozási tevékenységként nem végezhető². Mindezek alapján kérdéses, hogy milyen formában, illetve milyen tevékenységek tekintetében képzelhető el e jogkezelői körnek a magyar jogrendszerbe iktatása és szabályozása.

Az IRE (16) preambulum-bekezdése ad némi támpontot a „független jogkezelő” kategóriájának értelmezéséhez, amikor az alábbiakat mondja ki:

„Az audiovizuális művek előállítói, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzók saját jogaikkal – bizonyos esetekben például az előadó művészek által egyedi megállapodások alapján rájuk ruházott jogokkal is – rendelkeznek, és saját érdekeik szem előtt tartásával járnak el. A könyv-, zenemű- és lapkiadók az egyedi megállapodások alapján rájuk ruházott jogokkal rendelkeznek, és saját érdekeik szem előtt tartásával járnak el. Ezért az audiovizuális művek előállítói, a hangfelvételelőállítók, a műsorsugárzók és a kiadók sem tekintendők „független jogkezelő szervezeteknek”. Továbbá a szerzők és előadóművészek közvetítőjeként működő és a jogosultakat képviselő menedzserek és ügynökök a közös jogkezelő szervezetekkel való kapcsolataik során nem tekintendők „független jogkezelő szervezeteknek”, nem kezelik más személyek jogait: nem állapítanak meg díjakat, nem adnak felhasználási engedélyeket, és nem szednek be jogdíjat.”

Ez a magyarázat azonban **csak negatív oldalról közelít a kérdéshez**, a fogalom alá tartozó szervezetek (és rajtuk keresztül a „független jogkezelői tevékenység” is) csak további értelmezés útján körvonalazhatóak. Azt világosan rögzíti az IRE fent idézett preambulum-bekezdése, hogy **a film- és hangfelvétel-előállítók, műsorsugárzók, valamint a különböző kiadói szervezetek nem tekinthetők** az IRE alkalmazásában „független jogkezelőnek”. Ennek oka az IRE szerint, hogy e szervezetek **egyedi megállapodással rájuk ruházott jogokkal rendelkeznek, valamint a saját érdekeik szem előtt tartásával járnak el**. Ezt akár úgy is érthetjük, hogy e szervezetek inkább a felhasználói oldal sajátosságait viselik magukon, és így nem tekinthetők a jogosultak képviselőjének, a jogosultak jogdíjukat az

² A Ptk. 3:63. §-ának (3) bekezdése szerint továbbá egyesület (amely a jelenlegi rendszer szerint előírt szervezeti forma a KJK-kra) nem alapítható gazdasági tevékenység céljára.

adott szervezet saját üzleti tevékenységére tekintettel kapják a szervezettől, jellemzően a megkötött felhasználási szerződések alapján (jogátruházás esetén pedig saját jogú jogosultként léphetnek fel e szervezetek, amely szintén kizárja, hogy más jogosultak képviselőjeként tekintsünk rájuk). További támpontot ad a fogalom értelmezéséhez a magyarázat második fele, amely **a közvetítők, menedzserek, ügynökök tekintetében fogalmaz meg elhatárolási szempontokat**. Abból a megfogalmazásból, hogy a fenti személyi kör a közös jogkezelő szervezetekkel való kapcsolataik során nem tekintendők „független jogkezelőnek”, *a contrario* következhet, hogy **a felhasználók irányában történő képviselőlet esetén már nem kizárt, hogy e szervezetek „független jogkezelőnek” minősüljenek**. Alapvetően pontosan ez utóbbi személyi kört (ügynökök, menedzserek) **fedheti le a „független jogkezelői” kategória**, amennyiben a jogosultak érdekében és képviselőletében eljárva díjakat állapítanak meg, felhasználási engedélyeket adnak a felhasználók (akár pl. kiadók) részére, beszedik az ezért járó jogdíjat, és kifizetik az általuk képviselt jogosultak részére. Az őket a klasszikus közös jogkezelő szervezetektől élesen elhatároló szempont pedig egyrészt **a jogosultaktól való teljes szervezeti elkülönülés**, másrészt pedig **a tevékenységükkel összefüggő, saját vállalkozási elem jelenléte**, amely például a közvetített felhasználási engedélyek után befolyó jogdíjak után járó **jutalék** formájában jelentkezhet (vagyis nem csak az indokolt működési költséget vonhatják le a befolyó jogdíjakból).

A fentiekre tekintettel rögzíthető, hogy **a „független jogkezelők” azok a szervezetek, amelyek – a jogosultaktól szervezetileg elkülönülő – vállalkozási tevékenységként a jogosultak érdekeit szem előtt tartva, több jogosult képviselőletében (és nem saját üzleti érdekeik mentén) eljárva díjakat állapítanak meg, és felhasználási szerződést kötnek harmadik személyekkel, beszedik az ebből származó jogdíjakat, valamint saját képviselőleti díjuk levonását követően kifizetik azokat az általuk képviselt jogosultak részére**.

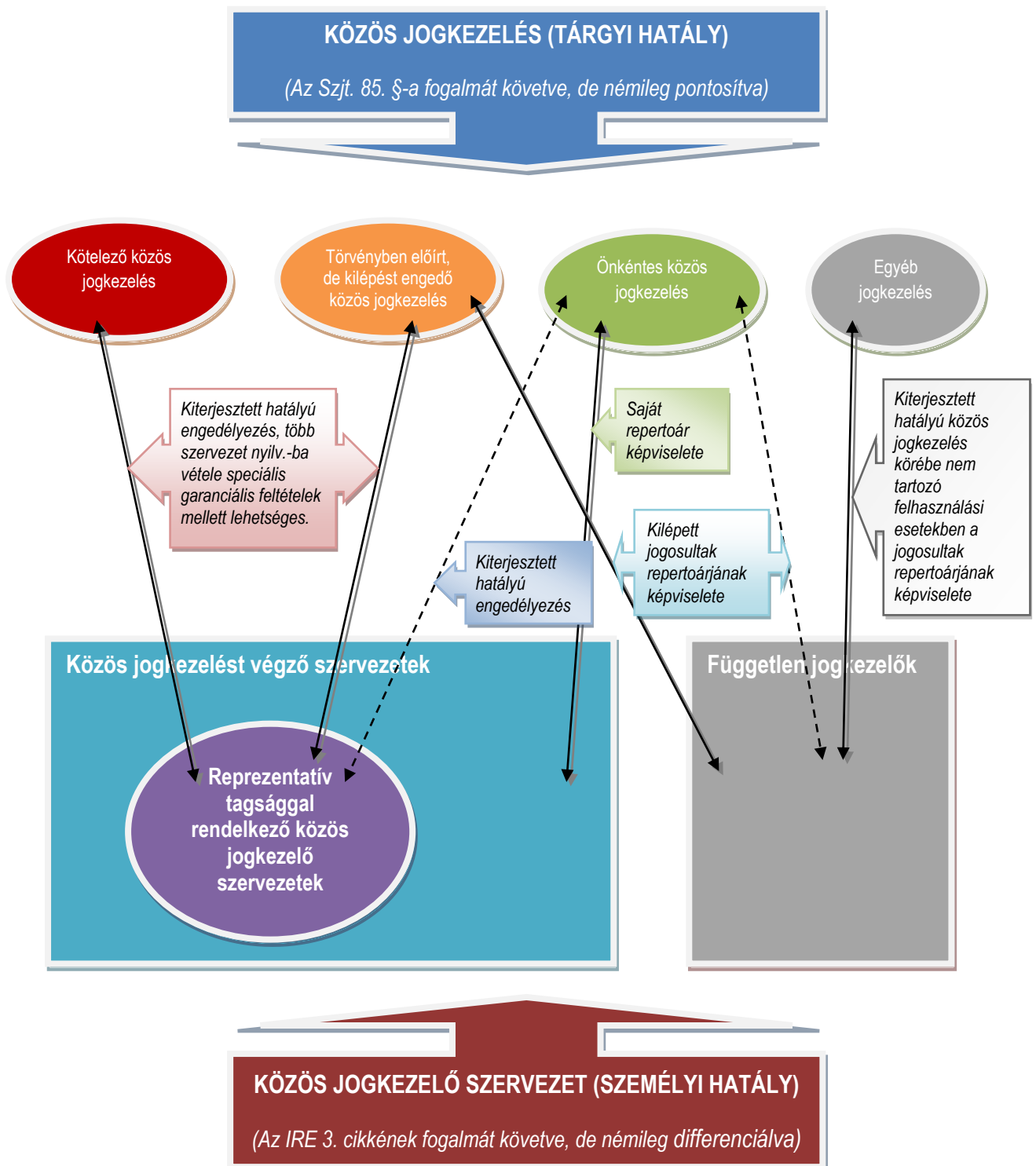
További tisztázandó kérdés, hogy e szervezeteket **miként integrálhatjuk a közös jogkezelés rendszerébe**, mely területeken biztosítható számukra a jogkezelési lehetőség anélkül, hogy ezzel kiskaput nyitnánk a közös jogkezelésre vonatkozó garanciális szabályok falán.

Az Átültetési Konceptcionális Javaslatlaltal kapcsolatos konzultáció keretében észrevételt beküldő egyes szervezetek a „független jogkezelőt” alapvetően **a közös jogkezelésből kilépett jogosultak vonatkozásában értelmezték**. Véleményük szerint „a független jogkezelő szervezetet akként lehet megkülönböztetni a kilépett jogosulttól, illetve képviselőjétől (ez az indokolásban is elmagyarázható), hogy nem csak a kilépett jogosult, illetve a vele szerzőtársi viszonyban álló jogosultak javára, hanem egyéb jogosultak javára is eljár, és az engedélyezési jogát nem művekre/teljesítményekre lebontva, hanem „kötegen”, repertoárt „csomag(ok)ban” értékesítve gyakorolja.” Ez a némileg leegyszerűsített értelmezés a fenti *1. ábrán* bemutatott modell alkalmazása esetén **több szempontból is kiegészítésre szorul**. Amennyiben kiindulási alapként elfogadjuk, hogy az önkéntes közös jogkezelés keretében létezhetnek olyan esetek, amelyekben nincs kiterjesztett hatályú engedélyezés (a

representativitás feltételét nem teljesítő KJK-k esetén), az ilyen esetkörökben nem kizárt a „független jogkezelők” **párhuzamos jelenléte** és tevékenysége is, amennyiben a jogosultak valamely része nem „közös jogkezelő szervezetet”, hanem „független jogkezelőt” bíz meg jogai kezelésével. Ebben az esetben a „közös jogkezelő szervezet” a „független jogkezelőtől” mindössze a szervezeti forma és a for-profit jelleg különbözteti meg, ami akár káros következményekkel is járhat megfelelő kontroll nélkül. Előfordulhat ugyanis, hogy **az ilyen esetekben inkább – az IRE által is kevésbé szabályozott – „független jogkezelői” forma terjed el, amely a jogosultakra, valamint a közös jogkezelés intézményrendszerére nézve hátrányos lehet** (különösen, ha bizonyos, a KJK-k esetén egyébként megkövetelt előírások a „függetlenekre” nem vonatkoznának³). Elképzelhető erre tekintettel egy olyan **garanciális szabály bevezetése** a „független jogkezelők” vonatkozásában, hogy e szervezeti formában jogkezelés csak az ugyanazon jogosulti csoportba tartozó jogosultak meghatározott maximális létszámaig lehetséges, és e fölött közös jogkezelői formában végezhető csak a jogkezelési tevékenység. Alternatív megoldás lehet az is, hogy a bizonyos számú jogosult fölött a „független jogkezelőnek” szigorúbb előírásoknak is meg kell felelnie (pl. megkülönböztetéstől mentes díjszabások alkalmazása a felhasználók felé). Mindenféleképpen rögzítendő alapelv továbbá, hogy „független jogkezelőként” semmilyen körülmények között **sem végezhető kiterjesztett hatályú jogkezelés.**

³ Pl. díjszabás jóváhagyási eljárás kötelezettsége, amely a „független jogkezelők” esetén több gyakorlati nehézségbe ütközhet, és egyébként az IRE 2. cikkének (4) bekezdése szerint a 16. cikk (2) bekezdése (amely az objektív és megkülönböztetéstől mentes díjak alkalmazásának kötelezettségét tartalmazza) a „független jogkezelőkre” nem is vonatkozik.

Az 1. ábra szerinti modellbe a „független jogkezelők” működése a fent írtakra tekintettel az alábbiak szerint integrálható:

2. Ábra – A közös jogkezelés rendszere (belföldi jogosítás viszonylatában, „független jogkezelőkkel”)

3. Zenei művek online felhasználására vonatkozó multiterritoriális engedély adására jogosult közös jogkezelő szervezetek helye a közös jogkezelés rendszerében

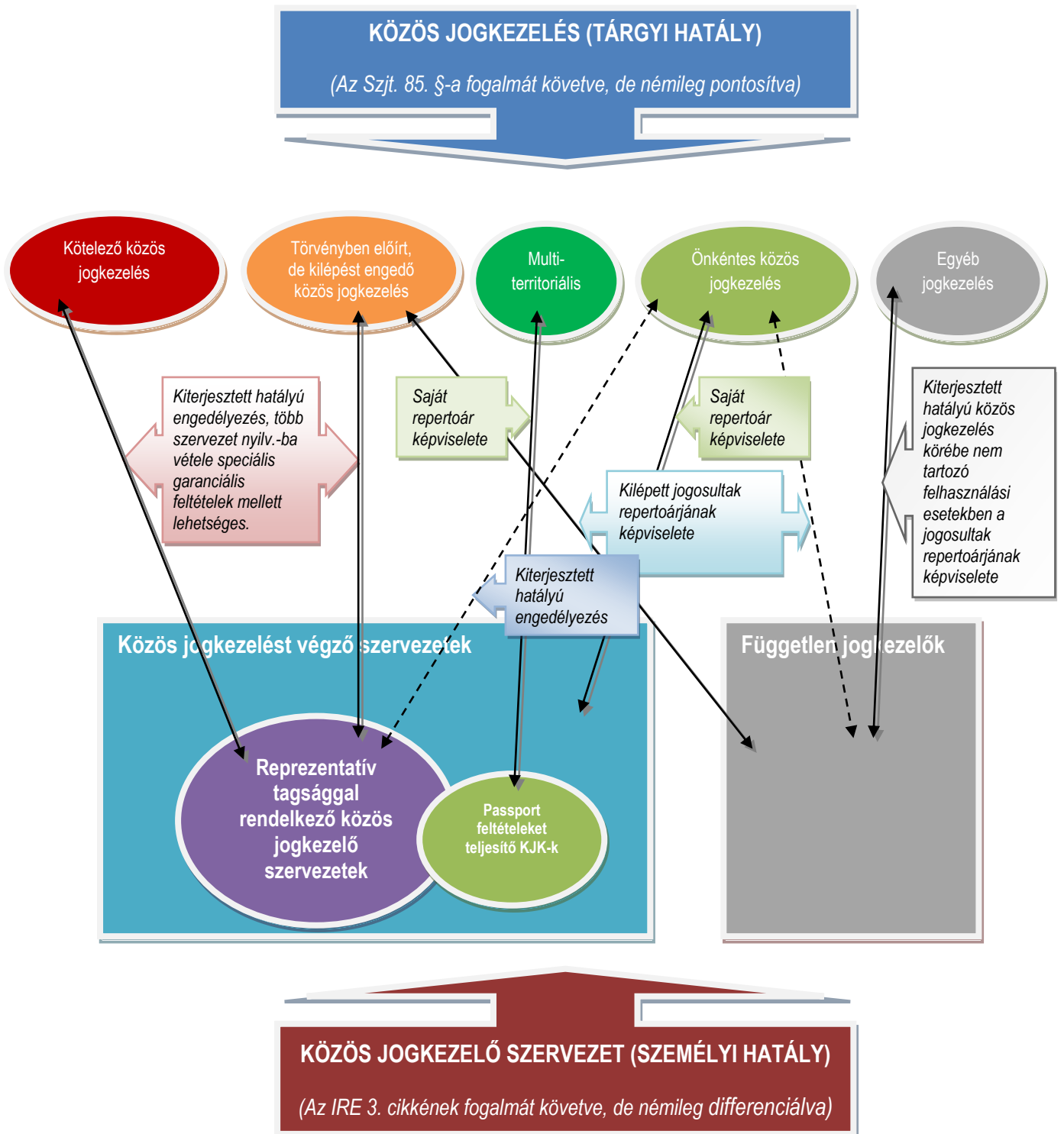
Az Átültetési Koncepcionális Javaslatra benyújtott észrevétel szerint alapvetően három típusú jogkezelői kört szükséges szabályozni az átültetés során, amelyek közül **a harmadik típusként a zenei művek online felhasználásának multiterritoriális engedélyezésére jogosult jogkezelő szervezetek azonosíthatóak.** Valójában ez a kategória **csak a szabályozásban jelent elkülönítést,** szervezeti szempontból nézve ugyanaz a közös jogkezelő szervezet végezhet „klasszikus” értelemben vett közös jogkezelői tevékenységet (belföldi engedélyezést), míg a speciális feltételeknek („EU-Passport”) való megfelelés esetén jogosult több tagállam területére is kiterjedő hatályú engedélyt adni.

A szabályozás szempontjából az elhatárolási vonal – az IRE 3. cikkének m) pontjában foglalt definíciót is követve – a „klasszikus” belföldi viszonylatban történő közös jogkezelői tevékenységhez képest az (i) **ugyanazon felhasználónak,** (ii) **egy engedélyben,** (iii) **egynél több tagállam területére** is kiterjedő hatályú felhasználási engedély adása.

Indokoltnak tűnik **a zenei művek online felhasználásával kapcsolatos nemzeti hatályú engedélyezés körében a jelenleg hatályos rendszer fenntartása** (kilépést engedő, de törvényben előírt közös jogkezelés kiterjesztett hatállyal)⁴. Ebben az esetben a nemzeti hatályú felhasználásra engedélyt adó közös jogkezelő – az engedély kiterjesztett hatályára is tekintettel – a nemzeti engedélyezés viszonylatában kezelhet olyan művekkel kapcsolatos jogokat is, amelyekre vonatkozóan adott esetben egy másik szervezet multiterritoriális felhasználási engedélyt adhat. Az ilyen, ugyanazon művel kapcsolatos párhuzamos jogkezelés a nemzeti és multiterritoriális hatályú engedélyek megfelelően szabályozott elkülönítése esetén alapvetően **nem okozhat zavart az engedélyezés szempontjából. A probléma az engedély nélküli felhasználás miatti jogérvényesítés esetén merülhet fel.** Abban az esetben ugyanis, ha pl. egy felhasználó az adott zenemű olyan online felhasználását valósítja meg, amely több tagállam (köztük Magyarország) területén is elérhető, kérdéses lehet, hogy az adott zenemű felhasználásával kapcsolatban **mely szervezet érvényesíthet szerzői jogi igényt,** a multiterritoriális engedéllyel rendelkező közös jogkezelő, vagy a nemzeti hatályú engedély adására jogosult hazai közös jogkezelő (a felhasználás ugyanis Magyarország területén is történik). Ennek a kérdésnek a pontos rendezése szükséges lehet.

⁴ Az Szjt. 74. §-ának (2) bekezdésében foglalt utaló szabályra tekintettel az előadóművészek előadásának online hozzáférhetővé tételével kapcsolatos joggyakorlásra is ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a szerzők esetében [ld. Szjt. 27. § (3) bek.]. Erre tekintettel az előadóművészeknek is lehetősége van már a jelenleg hatályos közös jogkezelési szabályok mellett is arra, hogy tiltakozzanak a közös jogkezelés keretében történő engedélyezés ellen. Megjegyzendő továbbá, hogy mivel az előadóművészi szomszédos vagyoni jogok átruházására az Szjt. nem tartalmaz olyan korlátozást, mint a szerzői vagyoni jogok esetében, így amennyiben pl. egy adott zeneműkiadó az előadóművésszel kötött szerződéssel megszerezte az előadóművészi vagyoni jogokat, a jogutódlás igazolása esetén a jelenleg hatályban lévő szabályok mellett is gyakorolhatja a kilépés jogát az érintett közös jogkezelő szervezettel szemben.

A 2. ábrát kiegészítve a jelen pont alatt tárgyalt multiterritoriális engedélyezésre vonatkozó közös jogkezeléssel megkapjuk a közös jogkezelés hazai szabályozási rendszerének az átültetés eredményeként a **Részletes Koncepció szerinti javaslat alapján kialakítandó, teljes képét:**

3. Ábra – A közös jogkezelés rendszere (belföldi és multiterritoriális jogosítás viszonylatában, „független jogkezelőkkel”)

II. MÁS TAGÁLLAMBAN LETELEPEDETT KÖZÖS JOGKEZELŐK HATÁRON ÁTNYÚLÓ, MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

1. *Kiindulási alap*

Az IRE a (9) preambulum-bekezdésében célként négy, a közös jogkezelő szervezetek működése szempontjából lényeges területet (irányítás, pénzügyi gazdálkodás, átláthatóság, beszámolás) emel ki, amelyek tekintetében az IRE-ben foglalt harmonizált követelmények meghatározása indokolt. Meghagyja ugyanakkor annak lehetőségét, hogy egy adott tagállam **a területén letelepedett** közös jogkezelő szervezetek esetében az IRE II. címében meghatározott szabályozási területeket érintően szigorúbb előírásokat alkalmazzon vagy akár tartson hatályban.

Kérdéses ugyanakkor, hogy – különösen a közös jogkezelési tevékenység megkezdését és folytatását bizonyos feltételekhez, korlátozásokhoz kötő – szigorúbb előírások alkalmazásának lehetősége a más tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezetekre mennyiben alkalmazható, illetve tartható fenn. A (9) preambulum-bekezdésben meghatározott, harmonizálással érintett szabályozási területeken az előzetes engedélyezés, nyilvántartásba vétel, illetve a különböző reprezentativitási követelmények kívül esnek, amit alátámaszt az (50) preambulum-bekezdés is. Ez utóbbi preambulum-bekezdés szerint ugyanis **az irányelvnek semlegesnek kell maradnia a tagállamokon belüli előzetes engedélyezési és ellenőrzési rendszerek tekintetében, ideértve a közös jogkezelő szervezetek reprezentativitására vonatkozó követelményeket is, amennyiben ezek a rendszerek összeegyeztethetők az uniós joggal, és nem akadályozzák ezen irányelv teljes körű végrehajtását.** Álláspontunk szerint tehát **a fenti körben a más tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezetekre nézve sem kizárt egy esetlegesen szigorúbb tagállami szabályozás alkalmazása (vagy fenntartása).** Ennek megfelelően pedig **a letelepedés tagállamától eltérő tagállamban jogkezelési tevékenységet végző közös jogkezelő szervezetek vonatkozásában előírt előzetes engedélyezés vagy a nyilvántartásba vétel (mint a jogkezelő tevékenység megkezdésének feltétele), valamint a működésre vonatkozó egyéb ellenőrzési mechanizmus (így például a díjszabások miniszteri jóváhagyásának követelménye) sem áll alapvetően ellentétben az IRE előírásaival. Az ilyen tagállami szabályoknak az (50) preambulum-bekezdés szerint ugyanakkor összeegyeztethetőnek kell lenniük az uniós joggal, továbbá, nem akadályozhatják az IRE teljes körű végrehajtását.**

Az alábbiakban a fenti két feltételnek való megfelelést vizsgáljuk részleteiben mind a közös jogkezelési tevékenység megkezdésének (bizonyos körben reprezentativitástól függő) nyilvántartásba vételhez kötése, mind pedig a közös jogkezelés körében alkalmazott díjszabások miniszteri jóváhagyása (mint ellenőrzési mechanizmus) tekintetében.

2. Előzetes engedélyezés/nyilvántartásba vétel

2.1 Összeegyeztethetőség az EU jogával:

Az uniós jognak való megfelelés vizsgálata során **mindenekelőtt az IRE által meghatározott jogalpból célszerű kiindulni**. Az IRE a (8) preambulum-bekezdésében a szerzői és szomszédos jogok közös jogkezelő szervezetek általi kezelésének tevékenységéhez való hozzáférésre, a közös jogkezelő szervezetek irányításának módjaira, valamint ezek felügyeleti keretére vonatkozó harmonizáció tekintetében jogalpként az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 53. cikkének (1) bekezdését, valamint az EUMSZ 62. cikkét határozza meg.

Az EUMSZ 53. cikkének (1) bekezdése⁵ a **letelepedés szabadságának gyakorlására** utal, amelynek keretében az oklevelek, a bizonyítványok és a képesítés megszerzéséről szóló egyéb tanúsítványok kölcsönös elismeréséről, valamint a tagállamok önálló vállalkozói tevékenység megkezdésére és folytatására vonatkozó szabályozásának uniós harmonizációjáról rendelkezik. A további jogalpként megjelölt, az EUMSZ **szolgáltatások nyújtásának szabadságára** vonatkozó 62. cikke⁶ a letelepedés szabadsága szabályainak alkalmazásáról rendelkezik, amelyek így a szolgáltatások nyújtása esetén is irányadónak tekinthetők (EUMSZ 56-62. cikk).

Az IRE-ben foglalt rendelkezések jogalpjaként – a letelepedés szabadsága mellett – a szolgáltatásnyújtás szabadságára történő hivatkozásból következik, hogy **az EUMSZ alapján valamely tagállamban honos entitás (közös jogkezelő szervezet) főszabály szerint akár letelepedés nélkül is végezheti más – a letelepedés helyétől különböző – tagállamban (jogkezelési) tevékenységét**. A szolgáltatásnyújtás szabadsága alapján elvben tehát nem követelhető meg a más tagállamban honos közös jogkezelő szervezet esetében az, hogy a szolgáltatásnyújtás feltételeként a szolgáltatásnyújtás tagállamában le is telepedjen.⁷

Az EUMSZ-ben generális jelleggel előírt szabadságjogok tartalmát és kereteit (különösen ezek korlátozhatóságát) alacsonyabb szintű jogforrások (pl. irányelvek) és az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: EUB) ítélkezési gyakorlata **árnyalják tovább**.

A belső piac kiteljesítése szempontjából kulcsfontosságú volt az Unión belüli szolgáltatásnyújtás szabadságát megerősítő **szolgáltatási irányelv** (a belső piaci szolgáltatásokról szóló, 2006. december 12-i 2006/123/EK irányelv). E helyen szükséges arra

⁵ EUMSZ 53. cikk (az EKSz. korábbi 47. cikke) (1) bekezdés: Az Európai Parlament és a Tanács az önálló vállalkozói tevékenység megkezdésének és folytatásának megkönnyítése érdekében rendes jogalkotási eljárás keretében irányelveket bocsát ki az oklevelek, a bizonyítványok és a képesítés megszerzéséről szóló egyéb tanúsítványok kölcsönös elismerése, valamint a tagállamok önálló vállalkozói tevékenység megkezdésére és folytatására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek összehangolása céljából.

⁶ EUMSZ 62. cikk (az EKSz. korábbi 55. cikke): Az 51–54. cikk rendelkezéseit az e fejezet által szabályozott kérdésekre is alkalmazni kell.

⁷ A letelepedés és szolgáltatásnyújtás szabadságának elhatárolásával az EUB többek között a C-55/94. sz. Gebhard-ügyben foglalkozott.

utalni, hogy bár az EUB a *C-351/12. sz. ügyben* (a továbbiakban: **OSA-ügy**) hozott ítélete indokolásának 63. pontjában⁸ megerősítette, hogy a közös jogkezelési tevékenység szolgáltatásnak minősül, az ítélet 64. pontja⁹ szerint a szolgáltatási irányelv határon átnyúló szolgáltatásokra alkalmazandó szabályai az ilyen típusú tevékenységre nem terjednek ki. Erre a jogalapra egyébként az IRE elfogadott végleges szövege sem tartalmaz utalást, melyből következően **a határon átnyúló szolgáltatásnyújtás esetében az EUMSZ fentebb kifejtett rendelkezéseit – különösen az IRE preambulumban hivatkozott jogalapot – kell elsősorban irányadó uniós jogi háttérnek tekinteni.**¹⁰

Figyelemmel arra, hogy egy másik tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezet által belföldön végzett közös jogkezelési tevékenység tekintetében előírt **előzetes engedélyezési, nyilvántartásba vételi kötelezettség a szolgáltatásnyújtás szabadságának korlátozásaként értékelhető**¹¹, e korlátozás uniós jognak való megfelelőségét szükséges megvizsgálni.

A szolgáltatásnyújtás szabadsága vonatkozásában az EUMSZ-ben lefektetett általános uniós szabály korlátozásának lehetőségét és a korlátozás feltételeit az EUB ítélkezési gyakorlata alakította ki. A *C-55/94. sz. Gebhard-ügyben* az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága kapcsán hozott ítéletében az EUB általános jelleggel kimondta, hogy azoknak a nemzeti intézkedéseknek, amelyek várhatóan hátráltatják, vagy kevésbé vonzóvá teszik a Római Szerződés által garantált alapvető szabadságjogok gyakorlását, négy feltételnek kell megfelelniük:

- a) diszkriminációmentesen kell azokat alkalmazni;
- b) a közérdek feltétlen követelményeivel kell azokat indokolni;
- c) alkalmasnak kell lenniük az általuk kitűzött célok elérésére;
- d) és nem haladhatják meg azt a mértékét, ami az elérésükhöz szükséges.

A *Gebhard-ügyben* kimondott feltételeket az EUB precedens jelleggel alkalmazta későbbi ítélkezési gyakorlatában, amelyek a szabadságjogok korlátozásának általános kereteit fektették le. E tekintetben a szolgáltatásnyújtás szabadságát kifejezetten a szerzői jogi relevanciájú tevékenységek szempontjából vizsgáló ügyek is szerepeltek az EUB későbbi ítélkezésében. Az EUB e szabadság lehetséges korlátozása kapcsán a *C-403/08.* és *C-429/08. sz. egyesített ügyekben* (*Premiere League-ügy*) arra a következtetésre jutott, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságának korlátozása igazolható a szellemi tulajdonjogok

⁸ „63. Következésképpen az OSA-hoz hasonló jogkezelő szervezetet úgy kell tekinteni, mint amely a 2006/123 irányelv 4. cikkének 1. pontja, valamint az EUMSZ 57. cikk értelmében vett „szolgáltatást” nyújt a védelem alatt álló műveknek az alapügyben szereplő gyógyfürdőintézményhez hasonló felhasználója számára.”

⁹ „64. Ami azt a kérdést illeti, hogy a 2006/123 irányelv 16. cikke alkalmazható-e az ilyen szolgáltatásra, mindjárt meg kell jegyezni, hogy ezen irányelv 17. cikkének 11. pontja értelmében a 16. cikk nem alkalmazható a szerzői jogokra és a szomszédos jogokra.”

¹⁰ Rögzítendő ugyanakkor, hogy a szolgáltatási irányelv rendelkezései – mint az IRE-hez képest addicionális szabályok – a letelepedés keretében végzett szolgáltatásnyújtás esetén mindazon kérdésekben továbbra is irányadónak tekintendők, ahol az IRE nem tartalmaz szabályokat.

¹¹ Ld. ezzel kapcsolatban pl. *C-351/12. (OSA-ügy)* 69. pontját.

védelméből álló, közérdeken alapuló kényszerítő okokkal.¹² Korábbi ítélkezési gyakorlatára hivatkozva az EUB később a szintén precedens értékű C-351/12. sz. OSA-ügyben immár kifejezetten közös jogkezelési tevékenységgel összefüggésben is vizsgálta az EUMSZ-ben rögzített alapvető szabályok korlátozásával kapcsolatban a Gebhard-ügyben lefektetett feltételek teljesülését. Ítéletében az EUB egyrészt elvi érveléssel mutatott rá arra, hogy **a szellemi tulajdon védelme olyan közérdeken alapuló kényszerítő oknak fogadható el, amelyre tekintettel a szolgáltatásnyújtás szabadsága korlátozható.**¹³ Az EUB továbbá megállapította azt is, hogy **az olyan szabályozást, amely a védelem alatt álló művek egy csoportjára vonatkozó szerzői jogok kezelése céljából monopóliumot biztosít az érintett tagállam területén egy jogkezelő szervezet számára, úgy kell tekinteni, mint amely alkalmas a szellemi tulajdonjogok védelmére, amennyiben lehetővé teszi e jogok hatékony kezelését, valamint tiszteletben tartásuk hatékony ellenőrzését e területen**¹⁴. **A korlátozás szükségességét pedig az EUB elsősorban a szerzői jogok területéhez kötött védelmével, és az ezen alapuló ellenőrzési mechanizmusokkal indokolta.**¹⁵

Figyelemmel arra, hogy az OSA-ügyben az EUB a következtetéseit **lényegében a szerzői jogok területéhez kötött védelmére visszavezethető körülményekkel indokolta, és a szerzői jogi védelem területi alapú megközelítésén lényegében az IRE által felépített új uniós jogi környezet sem változtat, a fent idézett megállapítások jelenleg is irányadónak tekintendők.**

Abból pedig, hogy a fenti megállapításokra tekintettel az EUB az OSA-ügyben még az olyan tagállami szabályozást is az EUMSZ rendelkezéseivel összhangban állónak minősítette, amely az adott tagállam területén belül monopolhelyzetet biztosít egy meghatározott közös jogkezelő szervezet részére, **az a következtetés is levonható, hogy a közös jogkezelés keretében történő joggyakorlás hatékonysága és a felhasználás megfelelő ellenőrzése érdekében történő előzetes nyilvántartásba vételi kötelezettség kikötése (akár reprezentativitási követelménnyel) sem sérti szükségtelenül és aránytalanul az EUMSZ-ben deklarált szabadságjogokat.** A de jure monopolhelyzet fenntarthatóságának alapja a nyilvántartásba vételi kötelezettség, mely azonban oly módon tovább szigorított, hogy kizárólag egy szervezet vehető nyilvántartásba. Ha tehát a nyilvántartásba vételi kötelezettség illetően szigorított cseh modellje kiállta az uniós joggal való összeegyeztethetőség EUB által végzett próbáját, akkor ez még inkább indokolt lehet egy kevésbé szigorú nyilvántartási rendszer esetén. Ezen nem változtat az a körülmény sem, hogy lehetnek olyan tagállamok, amelyek nem alkalmaznak hasonló nyilvántartási rendszert a közös jogkezelő szervezetek tekintetében, az EUB ugyanis az OSA-ügyben általánosan elismerte az ilyen jellegű ellenőrzési mechanizmusok szükségességének megalapozottságát.

¹² A korlátozást ebben az ügyben a sportmérkőzések területileg kizárólagos közvetítésének jogával összefüggő tagállami szabályozás jelentette. Hasonló megállapítást tartalmaz az EUB 62/79. sz., Coditel és társai, ún. „Coditel I”-ügyben hozott ítélete is.

¹³ Ld. ítélet 71. pontja

¹⁴ Ld. ítélet 72. pontja

¹⁵ Ld. ítélet 73-77. pontok

Bizonyos körben elképzelhető lehet egy pusztán a felügyelet részére történő előzetes bejelentésen alapuló rendszer bevezetése is (például a multiterritoriális engedélyezést végző KJK-k esetében). Ennek szükségessége, arányossága még inkább igazolható lehet a fentiekre való tekintettel, ugyanakkor ez a megoldás csak olyan körre korlátozódhat, amelyre nézve – az I. pontban kifejtett szabályozási elvekre is figyelemmel – a hazai szabályozás nem tartalmaz az IRE szabályozási körén kívül eső speciális követelményt¹⁶ (e kérdéskör kapcsán ld. részletesen a IV. pontot).

2.2 Az IRE végrehajthatósága:

Az IRE teljes körű végrehajtásának szempontjából elsősorban azt kell vizsgálni, hogy **a jogosultak számára az IRE által biztosított jogok köre a tagállami szabályozás által ne sérüljön**. Az uniós Szerződések által biztosított alapvető szabadságokból eredeztetve, az IRE (18) preambulumbekkezdésében előírja a jogosultak számára az **egyenlő elbánás** biztosítását, a (19) preambulumbekkezdésben pedig utal az 5. cikk (2) bekezdésében deklarált **közös jogkezelő választásának szabadságára**¹⁷.

Az egyik tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezet által egy másik tagállam területén közvetlenül végzett közös jogkezelési tevékenység valamilyen feltételhez kötése (pl. nyilvántartásba vétel, reprezentativitás) önmagában nem korlátozza a közös jogkezelő szervezetek közötti választás szabadságát. A különböző tagállamokban működő közös jogkezelő szervezetek közötti **kölcsönös képviseleti szerződések útján** ugyanis abban az esetben is biztosítható a jogosult jogainak a választása szerinti közös jogkezelő szervezet általi kezelése, ha a választott közös jogkezelő szervezet – külön engedély vagy nyilvántartásba vétel nélkül – a másik tagállam területén letelepedett és/vagy engedéllyel rendelkező közös jogkezelő szervezettel kötött képviseleti megállapodás útján, közvetve látja el jogkezelési tevékenységét az adott tagállam területén. Abból kifolyólag, hogy az IRE nem teszi kötelezővé valamennyi KJK számára az összes tagállamban azonos feltételek mellett történő engedélyezést, szükségképpen különbség lesz a jogosultak által választható közös jogkezelő szervezetek között. Azon szabadságuk azonban, hogy jogaik képviseletére ettől függetlenül bármelyik KJK-t válasszák, nem sérül azáltal, hogy a jogkezelők engedélyezés (vagy bejelentés) függvényében vagy csak más KJK-kon keresztül gyakorolhatják tevékenységüket valamely tagállamban.

¹⁶ Ilyen különös követelmény lehet mindenekelőtt a reprezentativitás követelménye, amely tekintetében az IRE a már idézett (50) preambulumbekkezdés értelmében semleges marad, vagyis e körben a tagállami szabályozás speciális szabályokat állapíthat meg. Hasonlóan rögzíti az IRE (12) preambulumbekkezdése is, hogy az IRE többek között nem érinti például a reprezentatív közös jogkezelő szervezet és egy felhasználó között létrejött megállapodás kiterjesztett hatályára, azaz a kiterjesztett hatályú közös engedélyezésre vagy a kötelező közös jogkezelésre vonatkozó tagállami rendelkezéseket.

¹⁷ IRE 5. cikk (2) bek.: A jogosultak megbízhatják a választásuk szerinti közös jogkezelő szervezetet, hogy kezelje a választásuk szerinti jogokat, jogfajtákat vagy műtípusokat és egyéb teljesítményeket a választásuk szerinti terület tekintetében, függetlenül attól, hogy melyik tagállamban van a közös jogkezelő szervezet letelepedési helye vagy a jogosult letelepedési helye vagy lakóhelye, illetve a jogosult mely tagállam állampolgára. (...)

A fenti megközelítésen túl az IRE (19) preambulum-bekezdésének, illetve 5. cikke (2) bekezdésének **nyelvtani és rendszertani értelmezése alapján is levezethető**, hogy az előzetes nyilvántartásba vétel nem áll ellentétben az IRE rendelkezéseivel. A (19) preambulum-bekezdés, illetve az 5. cikk (2) bekezdésének szövegéből ugyanis az is következik, hogy a szabad közös jogkezelő választás a jogosultak számára **csak azon szervezetek körére korlátozódik, amelyek már végeznek jogkezelői tevékenységet az adott jogok vonatkozásában**¹⁸. Figyelemmel azonban arra, hogy az IRE (50) preambulum-bekezdése alapvetően lehetővé teszi az előzetes engedélyezési mechanizmusok bevezetését vagy fenntartását, a fenti szűkítést fogalmilag szükségszerűen úgy lehet csak érteni, hogy a jogosultak **választási szabadsága azokra a közös jogkezelő szervezetekre korlátozódik, amelyek az adott tagállamban már jogszerűen (azaz adott esetben a tagállamban előírt előzetes engedélyezési követelményeknek megfelelően) jogkezelési tevékenységet végeznek.**

Az IRE teljes körű végrehajtásának **másik kulcsfontosságú követelménye a közös jogkezelő szervezetek átlátható, kiszámítható működésének biztosítása**, amit általános jellegű célként már a (9) preambulum bekezdésben is nevesít, a II. cím pedig részletesen szabályoz. **A közös jogkezelő szervezetek előzetes ellenőrzése és működésüknek engedélyhez kötése alapvetően nemhogy akadályozza, de jelentős mértékben elősegíti a szempontok megfelelő érvényre juttatását.**

A fentiek alapján tehát **elmondható, hogy a közös jogkezelési tevékenység megkezdésének – meghatározott feltételek vizsgálata melletti – előzetes nyilvántartásba vételhez kötése a más tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezetek vonatkozásában alapvetően nem akadályozza az IRE teljes körű végrehajtását. E megállapítás az IRE III. címe szerinti, zenei művek online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezése vonatkozásában mindazonáltal már nagy valószínűséggel nem teljesülne**, így e körben az előzetes nyilvántartásba vétel kikötése nem tartható fenn. Az ugyanakkor megfontolandó, hogy a Magyarország területére is kiterjedő hatályú engedélyeket adó külföldi közös jogkezelő szervezet ilyen tevékenységét **legalább bejelentse** (bizonyos adatok megadásával) a magyar hatóság részére, ami, még ha nem is jelentené a tevékenység megkezdésének feltételét, mégis fontos információval szolgálhat a Magyarország területét érintő ilyen közös jogkezelési tevékenység kapcsán.

¹⁸ Az IRE (19) preambulum bekezdés: Tekintettel az EUMSZ-ben megállapított szabadságokra, a szerzői és szomszédos jogok közös jogkezelése maga után vonja, hogy az adott jogosult szabadon választhatja meg azt a közös jogkezelő szervezetet, amely a jogait – legyen szó akár a nyilvánosságához közvetítési, akár a többszörözési jogokról – vagy a bizonyos felhasználási módokhoz kapcsolódó jogok fajtáit, például a műsorsugárással, színházi előadással vagy az online forgalmazásra szánt többszörözéssel kapcsolatos jogokat kezeli, feltéve, hogy az adott jogosult által választani kívánt közös jogkezelő szervezet már kezel ilyen jogokat vagy a jogok ilyen fajtáit. (...)

3. Díjszabások jóváhagyása¹⁹

A közös jogkezelés körében alkalmazott díjszabások miniszter általi jóváhagyása és az azt megelőző eljárás a hatályos Szjt. rendszerében egyfajta **ellenőrzési mechanizmusként** funkcionál a jogdíj-mértékek megállapítása jogszerűségének biztosítása érdekében, így **az IRE (50) preambulumbekkezdésében foglaltakat e tekintetben is irányadónak vehetjük.** Ezt támasztja alá a jelenleg hatályos Szjt. 92/H. §-ának (10) bekezdése is, amely szerint az igazságügyért felelős miniszter (az SZTNH javaslatára) a díjszabást **akkor hagyja jóvá, ha az a szerzői jogi jogszabályokkal összhangban áll, amely mindenképpen feltételezi a díjszabás szerzői jogi szempontú előzetes ellenőrzését.** Erre tekintettel ez a rendszer az uniós jognak való megfelelés és az IRE teljes körű végrehajthatósága esetén fenntartható akár a más tagállamban letelepedett, de Magyarország területére irányuló közös jogkezelő szervezetek vonatkozásában is. E két feltétellel összefüggésben visszautalunk a fenti 2. pont alatt részletesen kifejtett szempontokra, amelyek a díjszabások előzetes jóváhagyáshoz kötése esetén is igazolhatóak az alábbiak szerint:

3.1 Összeegyeztethetőség az EU jogával:

A díjszabások alkalmazásának jóváhagyáshoz kötése, vagy a tagállami – a díjszabás jogszerűségét vizsgáló – előzetes vagy utólagos kontrollmechanizmusként működő ellenőrzési rendszer fenntartása is végső soron a közös jogkezelés – a felhasználás engedélyezésének **territoriális jellegéből** is következő – **megfelelő működését biztosítja. A szolgáltatásnyújtás EUMSZ-ben rögzített szabadságának ilyen irányú korlátozása tehát a 2. pont alatt kifejtett szempontokkal itt is indokolható.** A szükségesség és arányosság elvére figyelemmel adott esetben elképzelhető lehet a díjszabások jóváhagyásának követelménye alól is – az előzetes nyilvántartásba vételi kötelezettséghez hasonlóan – bizonyos körben **kivételt** engedni az átültető jogszabályban (e kérdéskör kapcsán ld. részletesen a IX. pontot).

3.2 Az IRE végrehajthatósága:

A díjszabások jóváhagyásának kikötése **az IRE végrehajtását sem akadályozza.** E tekintetben egyrészt az IRE (31) preambulumbekkezdése rögzíti, hogy a közös jogkezelő szervezeteknek és a felhasználóknak a felhasználási engedéllyel kapcsolatos tárgyalásokat jóhiszeműen kell lefolytatniuk, és kötelesek objektív és megkülönböztetésmentes feltételek alapján megállapított díjszabásokat alkalmazni, másrészt a közös jogkezelő szervezetek díjszabásaival kapcsolatban az IRE 16. cikke is részletes követelményeket határoz meg.²⁰ **Az IRE által a díjszabásokkal összefüggésben kitűzött szabályozási célok**

¹⁹ Az ezzel a kérdéskörrel összefüggő koncepcionális kérdéseket a VIII. pont alatt tárgyaljuk.

²⁰ IRE 16. cikk (2) bek.: A felhasználás engedélyezésének objektív és megkülönböztetésmentes kritériumok alapján kell történnie. A jogok engedélyezésékor a közös jogkezelő szervezetek nem kötelesek az egyéb online szolgáltatásokra vonatkozóan irányadónak tekinteni a felhasználóval kötött megállapodásban szereplő engedélyezési feltételeket, ha a felhasználó olyan új típusú online szolgáltatást nyújt, amely kevesebb mint három éve áll az uniós fogyasztók rendelkezésére. A jogosultak a felhasználás engedélyezése fejében megfelelő díjazásban részesülnek. A kizárólagos jogok és a díjazáshoz való jogok díjszabásának ésszerűnek kell lennie, többek között a jogok gyakorlásának gazdasági értékéhez képest, szem előtt tartva a művek és egyéb

végrehajtását tehát nem akadályozná, hanem elősegítené a díjszabások alkalmazását megelőző előzetes ellenőrzési eljárás.

4. Következtetések

A fentieket összefoglalva tehát az esetleges *forum shopping* elkerülése és a belföldi jogosítási rendszer integritásának, illetve hatékonyságának megőrzése érdekében az átültető jogszabályban indokolt – és a fent kifejtettek szerint az EU jogával sem feltétlenül ellentétes – kifejezetten rögzíteni, hogy a Magyarország területét érintő felhasználás engedélyezésére vonatkozó közös jogkezelői tevékenység főszabály szerint a magyar jogi szabályozás hatálya alá tartozik, és a Magyarországon letelepedett közös jogkezelő szervezetek tevékenységével kapcsolatos előírások, korlátozások bizonyos körben (így például nyilvántartásba vétel kötelezettsége, díjszabások előzetes jóváhagyása) Magyarország területére irányuló, letelepedés nélkül nyújtott közös jogkezelési tevékenységre is alkalmazandóak főszabály szerint.

Ebből következőleg például rögzítendő, hogy a más tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezet a fenti I. pontban kifejtett elvek alapján az Sztj. szerinti kötelező vagy előírt (de kilépést engedő) közös jogkezelési esetekben csak a megfelelő reprezentatív tagság (és egyéb feltételek) meglétéhez kötött nyilvántartásba vételt követően végezhet jogosítási tevékenységet, amennyiben ezzel a közös jogkezelés működésének hatékonyságát nem veszélyezteti. E korlátozások alóli kivételeket elsősorban a zenei művek multiterritoriális felhasználásának engedélyezésével kapcsolatban végzett jogkezelői tevékenység tekintetében lesz szükséges majd megfogalmazni, de gyakorlati szempontok mentén más esetekben sem kizárt kivétel engedése, feltéve, hogy ezek a kivételek ugyanúgy érvényesek a belföldön letelepedett szervezetekre, illetve nem hozzák őket versenyhátrányba a külföldi jogkezelőkkel szemben.

III. A SZERVEZETI FORMA KÉRDÉSE

1. Közös jogkezelő szervezet alapításának meghatározott jogi személyi formához kötését megalapozó indokok

Az IRE (14) preambulum-bekezdése rögzíti, hogy az IRE nem írja elő, hogy a közös jogkezelő szervezetek egy meghatározott jogi formában működjenek, e szervezetek a gyakorlatban különböző jogi formákban működnek, például olyan egyesületként, szövetkezetként vagy részvénytársaságként, amelyek felett az ellenőrzést a szerzői és szomszédos jogok jogosultjai, illetve az őket képviselő szervezetek gyakorolják, illetve amelyek az ő tulajdonukban állnak. Az idézett preambulum-bekezdés ezt kiegészíti azzal,

teljesítmények felhasználásának jellegét és körét, valamint a közös jogkezelő szervezet által nyújtott szolgáltatás gazdasági értékéhez képest. A közös jogkezelő szervezetek tájékoztatják az érintett felhasználót az e díjszabások megállapítására használt kritériumokról.

hogy bizonyos kivételes esetekben, például a tagsággal nem rendelkező alapítványok esetében nincs jelen a tulajdonosi vagy az ellenőrzési elem, azonban az IRE rendelkezései rájuk is vonatkoznak. Továbbá **a tagállamoknak megfelelő intézkedéseket kell hozniuk annak megelőzésére, hogy az IRE szerinti kötelezettségeket a jogi forma megválasztása révén kijátsszák.**

Az IRE 3. cikkének a) pontjában foglalt definíció megfogalmazása a fenti általános megközelítésen alapul, és a Bizottság által az IRE átültetésével kapcsolatban 2015. március 3-án Brüsszelben megtartott workshopon is megerősítést nyert, hogy az IRE nem ír elő kötelező jogi formát a közös jogkezelő szervezetek tekintetében. Az IRE alapján tehát elméletileg nem lenne kizárt közös jogkezelő szervezetnek gazdasági társasági formában történő megalapítása sem.

A fentiekkel kapcsolatban mindenképpen utalni kell azonban az IRE egyéb olyan szabályaira is, amelyek a közös jogkezelő szervezet felépítéséről, valamint a szervezet és tagjai közötti jogviszonyról rendelkeznek, így különösen a 6. cikkben foglalt követelményekre. A 6. cikk (2) bekezdése értelmében a közös jogkezelő szervezet **felveszi tagnak** azokat a jogosultakat, illetve azokat a jogosultakat képviselő szervezeteket – beleértve más közös jogkezelő szervezeteket és jogosultak szervezeteit is –, akik teljesítik a tárgyilagos, átlátható és megkülönböztetéstől mentes feltételeken alapuló tagsági követelményeket. Kérdéses, hogy ez a feltétel **menyiben teljesülhet**, illetve teljesülhet-e egyáltalán egy olyan, **a magyar Ptk. szerint létesített gazdasági társaság esetén, amelyben a tagság keletkezése minden esetben vagyoni hozzájárulás szolgáltatásához kötött.**²¹ Az egyes gazdasági társasági formákra előírt induló tőkeminimumhoz igazodó mértékű pénzbeli vagyoni hozzájárulás fizetésének elvárása a közös jogkezelő szervezetbe tagként belépni kívánó jogosulttól véleményünk szerint **nehezen egyeztethető össze az IRE rendelkezéseivel, illetve a közös jogkezelés rendeltetésével** (különösen a törvény szerinti kötelező közös jogkezelési esetekben). Felmerülhet még, hogy a tagként belépő jogosult vagyoni hozzájárulását **nem pénzbeli hozzájárulásként** (apportként) teljesíti a műveivel/teljesítményeivel kapcsolatos, közös jogkezelésbe vont vagyoni jogának, illetve felhasználási jogának átruházása formájában. Amellett, hogy az Szjt. csak szűk körben teszi lehetővé a szerzői vagyoni jogok átruházását, egy ilyen esetben azzal is számolni kellene, hogy **az apportként a társaságba bevitt jogok a társaság vagyonát fogják képezni, ami a jogosult szempontjából hátrányos következményekkel járhat** (pl. kérdéses, hogy a tagsági jogviszonya megszűnésekor a vagyoni jog hogyan fog visszakerülni hozzá).²² További nehézséget okozhat a gazdasági társaságok esetén az **alapítást követően belépni vagy éppen kilépni kívánó tagok helyzetének kezelése.** Korlátolt felelősségű társaság esetén például új tag felvétele tipikusan egy adott üzletész eladása vagy felosztása útján, illetve törzstőke emelés mellett történhet, a tagsági viszony megszűnése pedig ugyancsak alapesetben a kilépő

²¹ Ld.: Ptk. 3:88. § (1) bek.: *A gazdasági társaságok üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására, a tagok vagyoni hozzájárulásával létrehozott, jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások, amelyekben a tagok a nyereségből közösen részesednek, és a veszteséget közösen viselik.*

²² Szintén gyakorlati problémát jelenthet az apport értékelése, amely akár olyan eredményre is vezethet, hogy az egyes jogosultak apportált vagyoni jogainak az értéke (pl. a műveik népszerűségétől függően) eltérő lesz, ami akár eltérő tagsági jogokat is eredményezhet a társaságon belül.

tag üzletrészenek eladását feltételezi. Hasonló a helyzet a részvénytársaságok esetén is, ahol szintén részvényértékesítés vagy adott esetben részvénykibocsátás lehet szükséges az új tagok felvételéhez vagy szervezetből való kilépéséhez.

A fentieken kívül még számos egyéb értelmezési és jogalkalmazási bizonytalanság, illetve nehézség merülhet fel a közös jogkezelő szervezet gazdasági társasági formában történő alapítása esetén.²³ **Mindezekre tekintettel nem indokolt a magyarországi alapítású szervezetek esetén e jogi személyi formák választásának lehetőségét bevezetni.** Elvben az IRE 3. cikkének a) pontja szerinti definíció átvétele mellett sem kizárt az olyan tagállami szabályozás lehetősége, amely az adott tagállamban létesített közös jogkezelő szervezetek alapítása esetén **az adott tagállam jogrendszerének megfelelő, bizonyos meghatározott jogi forma (formák) választását teszi csak lehetővé.**²⁴ A hazai szabályozás szervezeti formára vonatkozó előírásai a más tagállamban letelepedett **közös jogkezelő szervezetekre értelemszerűen nem lennének irányadóak. Az átültető szabályozásnak azon elemei, amelyek hatálya a II. pont alatt írtak tekintetében az ilyen külföldi szervezetekre is kiterjedne, a szervezeti formától függetlenül lennének alkalmazandóak ezekre a szervezetekre is.**

Az Átültetési Koncepcionális Javaslatban **véleményt megfogalmazó szervezetek többsége szerint szintén megőrizendő az átültetés során a jelenleg hatályos szabályozási elv (egyesületi formakényszer).** Az egyik véleményező szervezet álláspontja szerint mindazonáltal az egyesületi formakényszer aláássa az IRE 5. cikkének (2) bekezdésében foglalt szabályt, miszerint a jogosultak választásuk szerinti közös jogkezelő szervezetet bízhatnak meg jogaik kezelésével, függetlenül a közös jogkezelő szervezet letelepedési helyétől. Nem világos azonban – a fent kifejtett indokokra is figyelemmel – hogy az adott tagállam jogi személyekre vonatkozó szabályainak megfelelő szervezeti forma (formák) meghatározásával a jogosultak közös jogkezelő szervezet választásával kapcsolatos szabadsága miért sérülne.

2. Közös jogkezelő szervezet alapítása során választható jogi személyi formák

A Ptk. 3:1. §-ának (4) bekezdése kimondja, hogy **jogi személy csak törvényben meghatározott típusban alapítható és működtethető.**²⁵ Erre tekintettel azt szükséges elsőként megvizsgálni, hogy a magyar jog szerint – a gazdasági társaságokon kívül – milyen jogi személyi formák léteznek, amelyek alapítására, illetve működésére vonatkozó szabályok összeegyeztethetőek a közös jogkezelő szervezetekre irányadó előírásokkal, valamint az ilyen szervezetek speciális társadalmi szerepével és helyzetével.

²³ Pl.: osztalékfizetésre vonatkozó szabályok alkalmazásának kérdése a jogdíjak felosztása és tagok részére történő kifizetése esetén; gazdasági társaságokra vonatkozó adózási szabályokból eredő gyakorlati nehézségek.

²⁴ Ezzel összefüggésben aggályként fogalmazódhat meg, hogy a szolgáltatási irányelv szerint értékelendő körülménynek minősülhet a kötelező jogi forma előírása, amit részletes indokolási kötelezettség mellett szükséges lenne bejelenteni az Európai Bizottság részére.

²⁵ A jogi személyiség és ezzel a jogképesség megléte elengedhetetlen a közös jogkezelő szervezetek feladatainak ellátásához.

A közös jogkezelő szervezetek felépítésére, illetve működésére vonatkozó előírásoknak, valamint a jogosultak érdekeinek – a jelenleg hatályos szabályozás által is elismerten – a magyar jogi keretek között továbbra is az egyesületi forma felel meg a leginkább. Itt jegyezzük meg, hogy az Átültetési Koncepcionális Javaslatlaltal kapcsolatban néhány szervezet által megfogalmazott vélemény szerint a Ptk. egyesületekre vonatkozó szabályozása egy ponton nem egyeztethető össze a közös jogkezelő szervezetek céljával, ez pedig a megszűnésre vonatkozó szabályozás. Álláspontjuk szerint nem tartható fenn, hogy a speciális tevékenységet végző és speciális szabályozás alá eső közös jogkezelő szervezetek esetében is csak közhasznú szervezet jelölhető ki a létesítő okiratban a hitelezők kielégítését (ideértve a jogdíjfelosztásból részesülni jogosultakat is) követően fennmaradó vagyon jogosultjaként. A külön törvényben ezért javasolják, hogy a közös jogkezelő egyesület megszűnésére vonatkozóan speciális szabályok kerüljenek beiktatásra.

Felmerülhet egyéb olyan jogi személyi formának a szabályozás körébe vonása, amely az egyesülethez hasonlóan a nyitott tagság és önkormányzatiság elvén alapul, és nem vonatkozik rá alapításkori tőkeminimum.

A Ptk.-ban szabályozott egyéb jogi személyi formák közül esetleg szóba jöhet a **szövetkezet**. A Ptk. 3:325. §-ának (1) bekezdése szerint a szövetkezet a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy, amelynél a tag kötelezettsége a szövetkezettel szemben vagyoni hozzájárulásának szolgáltatására és az alapszabályban meghatározott személyes közreműködésre terjed ki. A szövetkezetekre vonatkozó Ptk.-beli általános szabályok mellett a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény tartalmaz külön rendelkezéseket egyes speciális szövetkezeti formákra (pl. iskolaszövetkezet). A szövetkezetekre vonatkozó szabályok közül **alapvetően összeegyeztethető a közös jogkezelő szervezetek működésével különösen a nyitott tagság és tagsági jogok egyenlőségének elve, a tagok közösségi szükségleteinek kielégítése, továbbá a szervezetből való szabad kilépés lehetősége.** Mindazonáltal például a **személyes közreműködés vállalásának kötelezettsége, továbbá a szövetkezet nyereségének tagok közötti felosztására vonatkozó korlátozások**²⁶ ez esetben is **gyakorlati problémákhoz vezethetnek a közös jogkezelő szervezetként történő működés során.** Mindezek alapján a szövetkezeti formában működő közös jogkezelő szervezetek bevezetése esetén valószínűleg **nem lenne elkerülhető a szövetkezetekre vonatkozó jelenleg hatályos szabályozás módosítása vagy a közös jogkezelés esetére szabott speciális változatának kialakítása.** Figyelemmel ugyanakkor arra, hogy – a jelenleg hatályos jogi keretek között kialakult gyakorlat által is igazoltan – az egyesületi forma minden szempontból megfelelő szervezeti és szabályozási háttérrel biztosít a közös jogkezelési tevékenység folytatására, **nem tűnik indokoltnak és a szabályozással elérni kívánt cél**

²⁶ Ptk. 3:356. § (2) bek.: A szövetkezet nyereségét a tagok között fel lehet osztani. A szövetkezet nyereségének a felét a tagok között személyes közreműködésük arányában kell felosztani; semmis az alapszabály azon rendelkezése, amely a nyereség személyes közreműködés arányában felosztandó részét a nyereség felénél kisebb mértékben határozza meg.

szempontjából szükségesnek a szövetkezetekre vonatkozó alapvető törvényi előírások – legalábbis részbeni – felülírása a közös jogkezelő szervezetek speciális szabályozási igényeinek való megfelelés érdekében. Mindezek alapján **a közös jogkezelés szövetkezetek általi gyakorolhatóságának bevezetése nem tűnik indokoltnak és szükségesnek.**

Az IRE (14) preambulum-bekezdése bár példaként említi az **alapítványi formát**, mint a közös jogkezelő szervezet lehetséges jogi formáját, a gyakorlatban ennek értelmezése számos kérdést vet fel. A Ptk. definíciója szerint az alapítvány **az alapító által** az alapító okiratban **meghatározott tartós cél** folyamatos megvalósítására létrehozott jogi személy.²⁷ Az alapító az alapító okiratban meghatározza **az alapítványnak juttatott vagyont** és az alapítvány szervezetét. Az alapítványnak **nincs tagsága**, így az IRE 6. cikkében meghatározott jogok is **legfeljebb az alapítót vagy esetleg a Ptk. 3:383. §-a szerinti csatlakozót illethetik meg**, akik egyidejűleg csak **korlátozott körben lehetnek az alapítvány kedvezményezettjei.**²⁸ Hasonlóan nehezen értelmezhető, hogy közös jogkezelő szervezet alapítványi formában történő alapítása esetén **mit tekinthetünk az alapításkor az alapító által meghatározott célra rendelt vagyonnak**, amelynek terhére a kedvezményezettek részére vagyoni szolgáltatás nyújtható. Ezzel összefüggésben gyakorlati problémát jelenthet a Ptk. azon szabálya is, hogy **az alapító és a csatlakozó az alapítvány részére juttatott vagyont nem vonhatja el és nem követelheti vissza**; az alapító okirat ettől eltérő rendelkezése semmis.²⁹ Mindezekre tekintettel **nem indokolt, és a vonatkozó jogi keretek között nem is lehetséges közös jogkezelő szervezetnek alapítványi formában történő létrehozatala és működtetése a hatályos magyar jogi keretek között.**

3. *Független jogkezelő szervezet formája*

Az IRE 3. cikkének b) pontjában foglalt definícióból (így különösen a jogosultaktól elkülönülő szervezet), illetve a független jogkezelőkre alkalmazni rendelt irányelvi szabályokból³⁰ kiindulva, valamint a fenti I.2. pont alatt kifejtett szempontok tükrében is a független jogkezelők esetén **nem szükséges a szervezeti formakényszer előírása**, az ilyen szervezetek működése során ugyanis a III.2. pont alatt tárgyalt gyakorlati nehézségek felmerülése nem valószínű (pl. az IRE alapján nem követelmény velük szemben, hogy a jogosultakat tagként vegyék fel).

²⁷ Ptk. 3:378. §

²⁸ Ptk. 3:386. § (1) bek.: Az alapító és a csatlakozó abban az esetben lehet az alapítvány kedvezményezettje, ha az alapítvány célja az alapító tudományos, irodalmi vagy művészeti alkotásainak gondozása.

A Polgári Törvénykönyv Magyarázata (szerk.: Vékás Lajos, Complex Kiadó, Budapest, 2013.) a Ptk. e szabályával kapcsolatban kiemeli, hogy a törvényi szűkítés a szerzői jogokkal védett javakhoz képest a tudományra és a művészetekre tudatos, tehát a kiterjesztő értelmezést a jogalkotó tudatosan korlátozta. Más szerzői jogok kezelésére úgy alapítható alapítvány, hogy nem az alapító vagy a csatlakozó az alapítvány kedvezményezettje. (ld. i. m. 227. old.)

²⁹ Ptk. 3:384. § (2) bek.

³⁰ Ld.: IRE 2. cikk (4) bek.

IV. A TEVÉKENYSÉG MEGKEZDÉSÉNEK FELTÉTELEI – NYILVÁNTARTÁSBA VÉTEL

Az IRE (50) preambulum-bekezdése kimondja, hogy „**az irányelvnek semlegesnek kell maradnia a tagállamokon belüli előzetes engedélyezési és ellenőrzési rendszerek tekintetében**, ideértve a közös jogkezelő szervezetek reprezentativitására vonatkozó követelményeket is, amennyiben ezek a rendszerek összeegyeztethetők az uniós joggal, és nem akadályozzák ezen irányelv teljes körű végrehajtását”.

A jelenleg hatályos magyar szerzői jogi szabályozás³¹ **hatósági nyilvántartásba vételhez köti a közös jogkezelési tevékenység megkezdését**. A nyilvántartásba vétel feltételeit részletesen rögzíti az Szjt., amely szabályok mindenekelőtt **a közös jogkezelés hatékony működését (pl. reprezentatív tagság követelményével), és a jogosultak érdekeinek megfelelő védelmét (pl. a nyilvántartásban közzétett adatok, dokumentumok, ezek tartalmának ellenőrzése útján) biztosítják**. A közös jogkezelési tevékenység nyilvántartásba vételhez kötése a jogszabályoknak megfelelő működés garanciája, a nyilvántartásba vételi eljárás során kerülhetnek ellenőrzésre azok a feltételek, amelyeket a közös jogkezelő szervezetek felé az IRE egyébként támaszt. A nyilvántartásba vétel feltételei fennállásának ellenőrzésével pedig nem csak a tevékenység megkezdésekor, hanem annak folytatása alatt is ellenőrizhető a szerzői jogi jogszabályoknak megfelelő működés megvalósulása.

Az Átültetési Koncepcionális Javaslatban kapcsolatban véleményt megfogalmazó szervezetek többsége szerint **a nyilvántartásba vételhez kötöttség elve mindenképpen megőrizendő, és a más tagállamokban letelepedett, de Magyarország területén közös jogkezelési tevékenységet végző szervezetekre is kiterjesztendő az átültetés során**. Ezzel szemben az egyik észrevételező szervezet álláspontja az volt, hogy a nyilvántartásba vételi kötelezettség aláassa az IRE 5. cikkének (2) bekezdésében foglalt szabályt, miszerint a jogosultak választásuk szerinti közös jogkezelő szervezetet bízhatnak meg jogaik kezelésével, függetlenül a közös jogkezelő szervezet letelepedési helyétől. Ez utóbbi állítás igazolhatósága a fenti II.2. b) pont alatt kifejtett szempontokra tekintettel mindazonáltal kérdéses.

Fentiekre tekintettel e Részletes Koncepció is arra tesz javaslatot, hogy **az átültető jogszabály a közös jogkezelési tevékenység megkezdésének feltételeként a nyilvántartásba vételi kötelezettséget fenntartsa, valamint kiterjessze minden olyan közös jogkezelő szervezetre a letelepedés tagállamától függetlenül, amely Magyarország területén végez közös jogkezelési tevékenységet**. Ez utóbbinak a lehetőségét a fenti II. pontban részletesen kifejtett szempontok alapozzák meg. Az EUMSZ-ben biztosított alapvető jogok korlátozásának **szükségességére és arányosságára** vonatkozó kötelezettségekre is tekintettel elképzelhető lenne mindazonáltal, hogy **bizonyos körben a jelenlegi rendszer szerinti nyilvántartásba vétel (mint a tevékenység megkezdésének a feltétele) helyett egy egyszerű adatszolgáltatásból álló bejelentési kötelezettséget írjunk elő az érintett**

³¹ Ld. Szjt. 86. § (1) bek.

szervezet számára. Ez utóbbi körbe tartozhatnának a más tagállamban letelepedett, zenei művek multiterritoriális felhasználásának engedélyezését végző közös jogkezelő szervezetek, továbbá a független jogkezelő szervezetek, valamint adott esetben az olyan, önkéntes közös jogkezelésre létrejövő szervezetek, amelyek esetén (az I. pont alatt kifejtett megoldás szerint) nem lenne feltétlen elvárás a reprezentativitás, és reprezentativitás hiányában jogkezelési tevékenységüket nem is végeznék kiterjesztett hatállyal. A közös jogkezelési rendszer integritásának megőrzése szempontjából kulcsfontosságú esetekben (kötelező és előírt közös jogkezelési esetek, valamint önkéntes közös jogkezelés körében kiterjesztett hatályú engedélyezésre feljogosított szervezeteknél) azonban mindenképpen indokolt a jelenleg hatályos rendszer szerinti – az IRE szabályozási körén az (50) preambulum-bekezdés alapján egyébként is kívül eső – reprezentativitási követelmények teljesítése alapján történő előzetes nyilvántartásba vételi kötelezettség fenntartása. Az IRE (12) és (50) preambulum-bekezdése kifejezetten kimondja, hogy az IRE nem érinti a reprezentativitásra, illetve kiterjesztett hatályra vonatkozó tagállami előírásokat, e körben tehát a tagállamok maguk határozhatják meg a vonatkozó speciális szabályokat. E speciális szabályok érvényesíthetősége az előzetes nyilvántartásba vételi kötelezettség nélkül azonban **nem lenne biztosítható olyan közös jogkezelő szervezetekkel szemben, amelyek letelepedési helye szerinti tagállam nem alkalmaz kiterjesztett hatályú közös jogkezelésre, illetve az ehhez szükséges reprezentativitásra vonatkozó előírást.** Erre az esetre a hatóságok közötti igazgatási együttműködési mechanizmusok sem kínálnának megfelelő garanciát. Mindezek alapján a szabályozás **szükségességét** e körben igazolhatónak és az EU jogával összeegyeztethetőnek tartjuk. Az **arányosság** követelményének azáltal tudna megfelelni a koncepcióban javasolt szabályozás, hogy abban a körben, ahol a más tagállamban az IRE alapján elfogadott szabályok szerint jogszerűen működő külföldi jogkezelő magyarországi tevékenységével kapcsolatban a hazai szabályozás sem ír elő az IRE szabályozási körén kívül eső speciális követelményt, egy egyszerű bejelentés teljesítése lenne csak elvárás a szervezettel szemben.³²

V. A JOGOSULT FOGALMA

Az IRE 3. cikkének c) pontja értelmében jogosult a közös jogkezelő szervezetnek nem minősülő személy vagy szervezet, aki/amely szerzői vagy szomszédos **jogokkal rendelkezik**, vagy aki/amely a művek felhasználására vonatkozó **megállapodás** alapján vagy **jogszabály alapján részesedésre jogosult a jogdíjbevételeből.**

A fogalom első fordulatainak értelmezése alapján elmondható, hogy közös jogkezelés szempontjából **a jogosultak egyik csoportját a szerzői vagy szomszédos vagyoni jogosultak képezik**, amely megközelítés **összhangban áll az Szjt. szerinti és a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásba vételével kapcsolatos hatósági gyakorlatban jelenleg is követett elvekkel.** A fogalom második fordulatainak azon kitétele, amely szerint azt a személyt is jogosultnak kell tekinteni, aki jogszabály alapján részesedésre jogosult a

³² Az arányosság uniós jogi követelményének ennél szigorúbb értelmezése megkövetelheti azt, hogy a határon átnyúló közös jogkezelési tevékenység minden esetben csak egyszerű bejelentési kötelezettség teljesítéséhez legyen kötve.

jogdíjbevételeiből, **megfeleltethető többek között az Sztj. 21. §-ának azon rendelkezésével, amely szerint a reprográfiai jogdíjbevételeiből a művek kiadói is részesülnek.** Más, a kiadókhöz hasonló jellegű (tehát nem alanyi szerzői vagy szomszédos vagyoni jogi jogosult) csoport jogdíjából való részesedéséről az Sztj. nem tartalmaz rendelkezést.

Szükséges annak az irányelvi kitételnek az értelmezése, amely szerint a közös jogkezelés szempontjából jogosultnak kell tekinteni azokat a személyeket is, akik a művek/teljesítmények **felhasználásra vonatkozó megállapodás alapján** részesülnek a jogdíjából. Ezzel kapcsolatban megemlítendő az Átültetési Konceptcionális Javaslatban kapcsolatban megfogalmazott egyik észrevétel, amely szerint a „*jogosult fogalmának Irányelvi meghatározása egyértelműen a zenei közös jogkezelésben jogosultként már díjrészesedésben részesülő zeneműkiadókra tekintettel született, nem azzal a céllal, hogy a közös jogkezelés körében jogosultnak tekinthető személyek körét az Irányelv tagállami átültetése útján bővítse. Hatályos jogunkban minden nehézség nélkül lehet a zeneműkiadókat közös jogkezeléssel érintett jogosultnak tekinteni, ez semmilyen jogalkalmazási nehézséget nem okozott az elmúlt évtizedekben. A megfelelő létesítő okiratokra lehet bízni, hogy ne hagyják ki a jogosultak közül az adott közös jogkezelési tevékenységgel összefüggésben hagyományosan vagy nemzetközileg elfogadott módon díjrészesedésre jogosult személyeket.*” Az Artisjus Alapszabálya a következő módon rendelkezik a zeneműkiadók egyesületi tagként történő felvételének feltételeiről:

„VII.4. Zeneműkiadó

Az Egyesület tagja lehet a mindenkor hatályos, a szolgáltatások statisztikai besorolásáról szóló közösségi rendelet, illetve az ehhez közelített belföldi statisztikai besorolás alapulvételével zeneműkiadóként meghatározható gazdálkodó tevékenységet folytató, a VI.3. pontban körülírt személy, ha megfelel a VII.4.1.-VII.4.4. pontokban felsorolt feltételek mindegyikének:

VII.4.1. nem folytat az előző bekezdés szerinti statisztikai besorolás alapulvételével hang- és képfelvételek sokszorosításának minősülő tevékenységeket;

VII.4.2. nem áll sem bel-, sem külföldi hangfelvétel-előállító, műsorszolgáltató, műsorterjesztő szervezet, filmelőállító, vagy egyéb, szerzői művek értékesítésével/felhasználásával foglalkozó szervezet (ide nem értve a zeneműkiadókat), illetve az Egyesület jogdíjigény-érvényesítésével érintett más szervezet tulajdonosi ellenőrzése alatt; Tulajdonosi ellenőrzésnek tekintendő, ha a felsorolt szervezetek bármelyike a zeneműkiadó jegyzett tőkéjének (induló vagyonának, törzstőkéjének, alaptőkéjének) 75%-ot elérő vagy meghaladó mértékben tulajdonosa, és/vagy a zeneműkiadó legfőbb szervében egyszerű vagy ezt meghaladó szavazattöbbséggel, vagy annyi, a szavazattöbbséget el nem érő szavazattal rendelkezik, amely lehetővé teszi a döntéshozó szerv döntéseinek meghatározó befolyásolását.

VII.4.3. a VII.1.1. és/vagy a VII. 2. pontban megjelölt zeneszerző, vagy zeneszövegíró taggal (tagokkal) legalább 20 műre vonatkozó zeneműkiadói szerződése van hatályban (ide nem értve az alkiaadói szerződéseket);

VII.4.4. a VII.4.3. pontban említett szerződésekből eredően a belépési kérelem benyújtását megelőző naptári évben, illetve a tagság fennállása alatt folyamatosan a Küldöttgyűlés által meghatározandó összeget meghaladó szerzői jogdíjat kapott az Egyesülettől, közös jogkezeléssel beszedett jogdíjak felosztásának eredményeként.”

A fentiek tükrében jól látszik, hogy a szerzővel, kapcsolódó jogi jogosulttal kötött megállapodás alapján részesedésre jogosult személyek közös jogkezelés keretében jogosultként való elismerése **jelenleg is része a gyakorlatnak.**³³ Mindezek alapján az IRE e kitétele is jelentősebb gyakorlati zavar okozása nélkül illeszthető a hazai szabályozási rendszerbe. Figyelemmel ugyanakkor arra, hogy a fentiekben körülírt személyi kör jogosulti elismertsége, illetve jogdíjakból való részesedése tipikusan **nem vagyoni jog vagy felhasználási jog alapján, hanem az adott művel kapcsolatban eszközölt anyagi befektetésre tekintettel** megkötött magánjogi ügyleten alapul, célszerű e személyi kört az Szt.-ben eltérő jelentéstartalommal bíró jogosulti fogalomtól **különböző kifejezéssel** illetni az átültető jogszabályban. Ennek az lehet a formája, hogy azokban az esetekben, ahol az IRE (a saját fogalma szerinti) „jogosultakkal” kapcsolatban fogalmaz meg rendelkezéseket, az átültetés során egy utaló szabály terjesztené ki az átültető szabályt az IRE szerinti tágabb személyi körre. Rögzítendő továbbá, hogy – mivel e jogosulti kör nem szerzői vagy kapcsolódó jogi vagyoni joga alapján részesül a jogdíjakból – **a reprezentativitás vizsgálata szempontjából figyelmen kívül maradnak.**

Ugyancsak a jogosult fogalmához kapcsolódó kérdésként vizsgálandó **a kizárólagos felhasználási engedéllyel rendelkező személyek helyzete a közös jogkezelés szempontjából.** Ennek elsősorban az egyes vagyoni jogok önkéntes közös jogkezelésbe vonása esetén van gyakorlati jelentősége. Ilyenkor ugyanis felmerülhet, hogy bizonyos jogosultak már az adott felhasználás tekintetében korábban kizárólagos felhasználási engedélyt adtak harmadik személynek. Ebben az esetben a jogosult joghatályosan nem adhatja megbízást a közös jogkezelő szervezetnek a képviseletre, viszont **a kiterjesztett hatály elvének változatlan keretek közötti fenntartása esetén a közös jogkezelő szervezet nyilvántartásba vétele automatikusan felülírná ezeket a létező felhasználási engedélyeket is,** és csak a szerző/kapcsolódó jogi jogosult tiltakozó nyilatkozata esetén lenne mód az egyéni joggyakorlásra. Ha az önkéntes közös jogkezelés esetén továbbra is fenn kívánjuk tartani – a szükséges reprezentativitás megkövetelése mellett – a kiterjesztett hatályú engedélyezés rendszerét, akkor a fenti visszás helyzet kezelésére megoldást jelenthetne, ha **az adott vagyoni jog tekintetében már kizárólagos felhasználási engedéllyel rendelkező személyeket a közös jogkezelés vonatkozásában – bizonyos szempontból – szintén a jogosulti kör részeként kezelnénk.**³⁴ Ebben az értelemben a szükséges reprezentativitás

³³ Kérdéses lehet mindazonáltal, hogy az Szt. azon kikötései [pl. a 19. § (1) bekezdésében], hogy a jogosultak díjukról csak a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le, mennyiben felelnek meg ennek a gyakorlatnak, hiszen ebben az esetben a jogdíj egy részéről való lemondás a felosztást (sőt akár a jogdíjbeszedést) megelőzően (engedményezés formájában) történik meg.

³⁴ Egy adott felhasználás közös jogkezelésbe vonása esetén (pl. kiterjesztett hatályú önkéntes közös jogkezelés keretében) a már fennálló egyszerű (nem kizárólagos) felhasználási engedéllyel rendelkező személyek tekintetében célszerűnek tűnik annak kifejezett jogszabályi rögzítése, hogy az ilyen felhasználási szerződés hatályát a felhasználási szerződés ellenkező kikötése hiányában a közös jogkezelésbe vonás nem érinti. Így az ott

(amelynek vizsgálata során figyelemmel kell lenni az esetleges kizárólagos felhasználási engedélyek fennállásárára is) megléte esetén a kiterjesztett hatályú engedélyezés a kizárólagos engedélyezés körébe tartozó művekre/teljesítményekre is egyértelműen vonatkozna, amellett, hogy azon **művek/teljesítmények tekintetében**, amelyekre a kizárólagos felhasználási jog kiterjed, **a kizárólagos joggal rendelkező felhasználó is tiltakozhatna a közös jogkezelés ellen**. A tiltakozás módját illetően alapvetően három megoldás képzelhető el:

- a) a felhasználó a kizárólagos felhasználási jogával érintett minden egyes mű/teljesítmény tekintetében külön-külön jelenthetné be tiltakozását;
- b) a felhasználó a kizárólagos felhasználási jogával érintett művek/teljesítmények azon köre tekintetében, amelyek ugyanahhoz a szerzői vagy szomszédos jogi jogosulthoz kapcsolódnak, csak valamennyi ilyen műre/teljesítményre együtt jelenthetné be tiltakozását;
- c) a felhasználó a kizárólagos felhasználási jogával érintett valamennyi mű/teljesítmény tekintetében csak valamennyi ilyen műre/teljesítményre együtt jelenthetné be tiltakozását, függetlenül a jogosultak személyétől.

A fenti három alternatíva közül alapvetően a b) pont alatti tűnik a leginkább célravezetőnek, mindazonáltal e tekintetben fontos lehet annak mérlegelése is, hogy a megkötött felhasználási szerződések az egyes művek/teljesítmények tekintetében mennyire különböző tartalmúak, és ezáltal mennyiben teszik lehetővé az érintett művek/teljesítmények közös jogkezelésből való együttes kiléptetését a felhasználó által.

A tiltakozás ebben az esetben a szerző/kapcsolódó jogi jogosult egyéb – kizárólagos felhasználási engedéllyel nem érintett – műveire/teljesítményeire értelemszerűen nem vonatkozna, azok felhasználásának engedélyezésére továbbra is a közös jogkezelő szervezet lenne jogosult. Ha pedig a kizárólagos felhasználási engedély bármilyen okból megszűnik, az érintett művek visszakerülnének a közös jogkezelésbe. Hasonló jogi megoldással tartjuk kezelhetőnek az **ún. *out of commerce* (kereskedelmi forgalomban nem kapható) művek** kedvezményezett intézmények általi felhasználásának közös jogkezelés körében történő engedélyezését is (ld. részletesen VIII. pontot).

VI. A FELHASZNÁLÓ FOGALMA

Az IRE 3. cikkének k) pontja a felhasználó fogalmát a hatályos magyar szerzői jogban követett szabályhoz képest **leszűkíti a nem fogyasztói minőségben eljáró személyekre vagy szervezetekre**. Ezzel szemben **a jelenleg hatályos magyar szerzői jogi szabályozás szerinti közös jogkezelés (és általában felhasználási engedélyezés) tekintetében alapvetően nincs jelentősége annak, hogy a felhasználó milyen minőségben jár el, illetve végzi a felhasználást. Ezen az alapon az átültetés során sem célszerű változtatni, az ugyanis**

felhasználó továbbra is jogosult maradna az adott mű/teljesítmény felhasználására (továbbengedélyezési jog nélkül), de köteles lenne ezt az érintett közös jogkezelő szervezet felé bejelenteni. Egy ilyen, az Sztj. 43. §-ának (2) bekezdése szerinti szabállyal analóg megoldással elkerülhetőek lennének a jövőre nézve a jogértelmezési, illetve jogalkalmazási nehézségek.

többek között komoly zavarokat eredményezhet az átültető jogszabály és az Szjt. viszonyában. Erre tekintettel az átültetés során csak azokban az esetekben indokolt a felhasználók körének irányelvi megfogalmazás szerinti szűkítése, ahol az IRE kifejezetten a „felhasználók” valamely jogáról vagy kötelezettségéről rendelkezik (feltéve, hogy a szűkítés ebben az esetben sem veszélyezteti a közös jogkezelési tevékenységet).

VII. NEM KERESKEDELMI CÉLÚ FELHASZNÁLÁS ENGEDÉLYEZÉSE

Az IRE 5. cikkének (3) bekezdése szerint **a jogosultak engedélyezhetik** a választásuk szerinti bármely jog, jogfajta vagy műtípus és egyéb teljesítmény **nem kereskedelmi célú felhasználását.** Ez a szabály ellentétes a jelenleg hatályos Szjt. 86. §-ának (2) bekezdésében rögzített azon alapelvvel, hogy közös jogkezelés körében engedélyezett felhasználásra csak a közös jogkezelő szervezettől lehet joghatályosan engedélyt szerezni.

Az átültetés során indokolt a „nem kereskedelmi célú felhasználást” pontosan meghatározni, és kizárólag azokra az esetekre szűkíteni, amikor **a felhasználás sem a jogosult, sem pedig a felhasználó oldalán nem szolgál közvetve sem jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célt.**

A felhasználási engedélyekkel kapcsolatos jogbiztonság érdekében a nem kereskedelmi célú felhasználás engedélyezésének lehetőségét **eseti jelleggel történő joggyakorlás formájában** indokolt előírni, ami azt jelentené, hogy **a jogosultnak minden felhasználás kapcsán előzetesen bejelentési kötelezettsége lenne a közös jogkezelő szervezet felé** (megjelölve a felhasználót és a felhasználás terjedelmét), amennyiben az adott felhasználó felé a nem kereskedelmi célú jogosítást saját maga, közvetlenül kívánja végezni. Mindaddig, amíg a jogosult ilyen nyilatkozatot nem tesz, a nem kereskedelmi célból történő felhasználás engedélyezésére is a közös jogkezelő szervezet lenne kizárólagosan jogosult. Eldöntendő kérdés lehet ezzel kapcsolatban, hogy amennyiben az érintett műnek vagy teljesítménynek **több jogosultja** van, e jogosultak mindegyikének szükséges-e a közös jogkezelőtől független joggyakorlása, vagy ilyenkor lehetséges, hogy a felhasználó a nem kereskedelmi célú felhasználáshoz való hozzájárulást részben a közvetlen jogosítás lehetőségével élő egyik jogosulttól, részben pedig a többi (nem közvetlenül fellépő) jogosultat képviselő közös jogkezelő szervezettől szerzi be. A fenti megoldás egyébiránt összhangban áll az Átültetési Koncepcionális Javaslatra észrevételt benyújtó több szervezet véleményével is.

VIII. A KERESKEDELMI FORGALOMBAN NEM KAPHATÓ („OUT OF COMMERCE”) MŰVEK SPECIÁLIS KÖZÖS JOGKEZELÉSE

Európai uniós, és a Jedlik-tervben is megjelenő törekvés a kereskedelmi forgalomban már nem kapható (tulajdonképpen az adott könyvet megvásárolni szándékozók számára „elfogyott”) irodalmi művek tömeges felhasználásának engedélyezésének lehetővé tétele, így indokolt az új közös jogkezelési szabályok bevezetése mellett ennek a kérdésnek a rendezése is. A még védelem alatt álló, de a kereskedelmi forgalomból kikerült művek kora jellemzően

akár 120-140 év is lehet, így egy XIX. század végi folyóiratcikk többszörözése és nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tétele is engedélyköteles lehet. Az árva művek szabályozása részben kínál csak megoldást (szabad felhasználást) a kedvezményezett intézmények számára. Az eddigi tapasztalatok alapján a kedvezményezett intézményeknél nincs meg a személyi feltétel a jogosultkutatásra, az egyes tömeges digitalizálási projekteknél pedig nincs lehetőség tételenként mérlegelni a szerzői jogi védelem létét. Ugyanígy valószínűsíthető, hogy az érdekeltek nem tudnak piaci alapon megoldást találni a probléma megoldására. Az is megjegyzendő, hogy e művek esetében a kiadók is nyitottabban állnak a közös jogkezelés útján történő engedélyezéshez, amit a több tagállamban már bevezetett megoldás is igazol.

A kereskedelmi forgalomban nem kapható művek felhasználására **az Európai Unióban jelenleg alapvetően két modell létezik: a francia³⁵ és a német**. A francia modell a XX. századi (1901. január 1. és 2000. december 31. között), még védelem alatt álló könyvek egy meghatározott körére vonatkozó adatok összegyűjtését, nyilvántartásba vételét és a rájuk vonatkozó elektronikus felhasználás engedélyezési jogok közös jogkezelésben történő gyakorlását írja elő, ami alól a szerző és a kiadó is kivonhatja a művet, de az utóbbit hasznosítási kötelezettség is terheli. Itt elsősorban a Francia Nemzeti Könyvtárnak (BnF) van jelentős szerepe, aki a hozzá nem férhető könyvek katalogizálására online, ingyenesen hozzáférhető nyilvános adatbázist (ReLIRE) tart fenn. Amennyiben a jogosultak nem tiltakoznak a listára kerülés ellen, hat hónap elteltével egy közös jogkezelő szervezet engedélyével bárki felhasználhatja a műveket.

Figyelemmel a jogrendszer hasonlóságára, e koncepció részletesebben a **német modellel foglalkozik, amely** mintául szolgálhat a hazai szabályozás számára. A német feltételrendszer a következőket tartalmazza:

- a) olyan kereskedelmi forgalomban nem kapható művekről van szó, amelyeket **1966. január 1-jét megelőzően** hoztak nyilvánosságra könyvekben, szakfolyóiratokban, újságokban, magazinokban vagy más szöveges kiadványban; és
- b) a művek nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények, múzeumok, archívumok, és a film- és hangrögzítés megőrzésében tevékenykedő intézmények gyűjteményében találhatóak (azaz lényegében az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU irányelv szerinti kedvezményezett intézményi kör); és
- c) a többszörözés és nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel **jövedelemszerzési célokat nem szolgál**; továbbá
- d) **a művek a közös jogkezelő kérelmére a kereskedelmi forgalomból kivont művek nyilvántartásába felvételre kerültek**; és

³⁵ Code de la propriété Intellectuelle L134-1 – L134-9 szakasz. Az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU irányelv átültetésével együtt 2014. október 29-ével Szlovákia is a francia modellhez hasonló módon kezeli a kereskedelmi forgalomból kikerült művek felhasználásának engedélyezését (2014. szeptember 12-i 283/2014. törvény).

- e) a jogosultak a nyilvántartásba vételről szóló tájékoztatást követő **6 héten belül nem tiltakoztak** az adott művön fennálló jogok közös jogkezelés keretében történő gyakorlása ellen.

A német Szjt. lehetővé teszi, hogy a jogosultak ezen feltételek teljesülése esetén is **bármikor tiltakozzanak** az ilyen közös jogkezelés ellen.

A kereskedelmi forgalomban nem kapható művek nyilvántartását a Német Szabadalmi Hivatal vezeti, és a felvételi kérelem esetén a kérelmező eljárásának jogalapját, illetve a bejelentett adatok valóságtartalmát nem vizsgálják. A nyilvántartás a hivatal weboldalán bárki számára hozzáférhető.

A magyar megoldás a német mintára épülhetne, figyelembe véve a magyar jogi környezet sajátosságait. A Részletes Konceptió a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek felhasználására egy, **az Szjt.-ben szabályozott önálló közös jogkezelési eset bevezetésére tesz javaslatot** az 1999. augusztus 31-én, vagy korábban nyilvánosságra hozott irodalmi művek (könyvek, folyóiratok és a bennük foglalt egyes cikkek, valamint más irodalmi alkotások) és ezek illusztrációi esetében. Ennek lényege, hogy az Szjt. az ilyen irodalmi és vizuális művek szerzői részére előírná a többszörözés és az on-demand jogok közös jogkezelés körében történő engedélyezését egy dedikált felhasználói kör, a kedvezményezett oktatási, illetve kulturális intézmények [ld. Szjt. 38. § (5) bek.] számára. Ez a megoldás megfelelné különösen az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezménynek és az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelvnek (továbbiakban: INFOSOC Irányelv) is, hiszen a kilépést engedő közös jogkezelés nem sérti a kizárólagos engedélyezési jogot. A szabályozás a következő három alapvetésre épülne:

- a) A felek 1999. szeptember 1-je előtt főszabály szerint nem köthettek határozatlan idejű felhasználási szerződést:
- A kiadói (felhasználási) szerződésekre 1875-1970 között a Kereskedelmi Törvénykönyvről szóló 1875. évi XXXVII. törvény cikk rendelkezései voltak irányadók azzal, hogy e szabályokat 1951-től kezdődően miniszteri rendelet egészítette ki,³⁶ amely a kiadói szerződés leghosszabb időtartamát négy évben határozta meg.
 - A szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény mellett továbbra is rendeleti szinten szabályozták a kiadói szerződések feltételeit, amelyek főszabály szerinti leghosszabb időtartama 1996-ig négy évben, majd 1999. augusztus 31-ig nyolc évben³⁷ volt meghatározva.
- b) A kedvezményezett intézményi kör nagy valószínűséggel nem rendelkezik sem személyi, sem anyagi kapacitással, hogy francia mintára listát készítsen a

³⁶ Az írói művek kiadásáról szóló 98/1951. (IV. 21.) MT rendelet.

³⁷ A kiadói szerződések feltételeiről és a szerzői díjakról szóló 1/1970. (III. 20.) MM rendelet módosításáról szóló 19/1996. (XII.26.) MKM rendelet.

kereskedelmi forgalomban nem kapható művekről, vagy akár, hogy egyedileg keresse meg az egyes szerzőket felhasználási engedély beszerzése céljából.

- c) A kiadók nem rendelkeznek közös adatbázissal, és nem is mutatnak érdemi együttműködési készséget a tekintetben, hogy a kereskedelmi forgalomban kapható (*in commerce*) könyvekről adatbázist tartsanak fenn.

A fenti alapvetésre figyelemmel a Részletes Koncepció szerinti javaslat a jogosítás megkönnyítése érdekében egy megdönthető vélelem felállítása lenne az Szjt.-ben a tekintetben, hogy nincs kereskedelmi forgalomban az a mű, amelyet 1999. augusztus 31-én, vagy korábban adtak ki (hoztak nyilvánosságra). Ha mégis kereskedelmi forgalomban van a mű (pl. egy újabb kiadás miatt), akkor **a mű szerzője, vagy az érvényes kiadói szerződéssel rendelkező kiadó a vélelem megdöntésével tiltakozhat a felhasználás engedélyezése ellen.**

A fenti javaslat figyelembe veszi az információs társadalom igényeit, megfelel a nemzetközi szerzői jogi rendelkezéseknek (*opt-out* lehetőség a jogosult részére), az érintettek számára a legkisebb anyagi ráfordítást jelent (adatbázisok fenntartása, stb.), a régi könyvek digitalizálása a kiadók érdekeit a legkisebb mértékben sérti, és biztosítja a tiltakozás lehetőségét is, amely a szerzőktől és a kiadóktól egy fejlett jogtudatosságot követel meg.

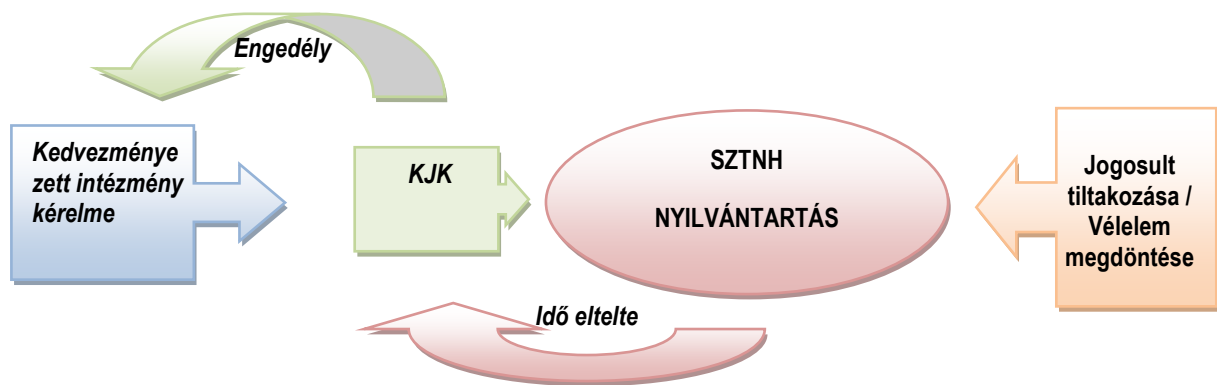
Annak érdekében, hogy **az esetlegesen már fennálló felhasználói szerződések alapján megszerzett jogok ne sérüljenek, az Szjt. vagy a közös jogkezelésre vonatkozó külön törvény lehetővé teheti a fent említett két vagyoni jog (többszörözés, online hozzáférhetővé tétel) tekintetében kizárólagos felhasználási joggal rendelkező személyi kör számára is kilépés lehetőségét a közös jogkezelésből.** A tiltakozás kapcsán a fenti V. pont alatt felvázolt három alternatíva közül jelen esetben a művenkénti kilépés állna leginkább összhangban a javasolt szabályozási modell azon elemével, amely szerint az engedélyezés feltétele lenne minden egyes felhasználni kívánt mű esetén az előzetes felvétel az SZTNH által vezetett nyilvántartásba. A szerzők tekintetében ettől függetlenül megőrzendő a teljes életműre vonatkozó előzetes tiltakozás lehetősége is. Az IRE 5. cikkének (4) bekezdése szerint a jogosultak legfeljebb 6 hónapos felmondási idő mellett mondhatják fel a közös jogkezelésre adott megbízást, vagy tiltakozhatnak a közös jogkezelés ellen, és a KJK döntéséhez köti, hogy az csak a pénzügyi év végén lépjen hatályba. (Jelen esetben az év közbeni kilépés nem befolyásolná a díjszabásban meghatározott jogdíjak mértékét sem, ha az nem blanketta típusú engedély, hanem adott mű tényleges felhasználásához kötődik.)

A javasolt magyar „*out of commerce*” szabályozás **lényeges elemeit** tehát az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

- a) Az 1999. augusztus 31. előtt kiadott irodalmi művek (és azok illusztrációi) online hozzáférhetővé tételét és az ehhez szükséges többszörözést törvényben előírt közös jogkezelés keretében, kiterjesztett hatállyal közös jogkezelő szervezet(ek) engedélyezné(k), mivel vélelmezhető, hogy abból az időszakból nem áll fenn érvényes felhasználási szerződés, ezért e művek kereskedelmi forgalomban nem kaphatók.

- b) A kedvezményezett intézmény az általa felhasználni kívánt, 1999. augusztus 31. előtt kiadott és gyűjteménye részét képező mű adatait jelentheti be az e körben a közös jogkezelési tevékenységet ellátó közös jogkezelő szervezet felé.
- c) A közös jogkezelő szervezet az adott műre vonatkozó adatokat nyilvántartásba vétel céljából köteles lenne bejelenteni az SZTNH-nak (a megadott adatok helyességét, illetve valóságát az SZTNH nem vizsgálná).
- d) Az SZTNH az általa vezetett nyilvánosan hozzáférhető online adatbázisban közzétenné az adott műre vonatkozó adatokat, és mielőtt a közös jogkezelő szervezet engedélyezhetné a kedvezményezett intézmény részére a felhasználást, meghatározott időnek el kellene telnie. Ez alatt az idő alatt a szerzőnek, illetve bizonyos esetben a kiadónak az alábbi lehetőségei lennének:
- i. a szerző vagy az érintett két vagyoni jog (többszörözés, online hozzáférhetővé tétel) tekintetében kizárólagos felhasználási joggal rendelkező kiadó tiltakozhat az adott mű tekintetében a felhasználás közös jogkezelés keretében történő engedélyezése ellen, függetlenül attól, hogy a mű kereskedelmi forgalomban van-e; vagy
 - ii. ha az adott mű a fentiek szerinti bejelentés időpontjában kereskedelmi forgalomban volt, a szerző és a mű terjesztésére jogosult kiadó egyaránt kezdeményezhetné az adott mű tekintetében az arra vonatkozó törvényi vélelem megdöntését, hogy a mű a kereskedelmi forgalomból kikerült.
- A fenti két eset bármelyikében az adott mű felhasználásának engedélyezésére közös jogkezelés körében eleve nem kerülhet sor. A tiltakozást, illetve a vélelem megdöntésére vonatkozó nyilatkozatot az erre jogosultak a közös jogkezelő szervezethez jelentenék be, amely a tiltakozás vagy a vélelem megdöntésének tényét továbbítaná az SZTNH felé a kereskedelmi forgalomban nem kapható művekről vezetett nyilvántartásban rögzített adatok frissítése céljából.
- e) Ha a d) pont szerinti közzétételt követően a meghatározott határidőn belül az erre jogosult nem tiltakozik a felhasználás közös jogkezelés keretében történő engedélyezése ellen, és az adott műre vonatkozó vélelmet nem döntenek meg, a közös jogkezelő szervezet az általa elfogadott díjszabás szerint engedélyezheti a jövedelemszerzési célt közvetve sem szolgáló felhasználást annak a kedvezményezett intézménynek, amelynek gyűjteményében a felhasználni kívánt mű megtalálható.
- f) A felhasználás megkezdését követően is a szerző, illetve az érintett két vagyoni jog (többszörözés, online hozzáférhetővé tétel) tekintetében kizárólagos felhasználási joggal rendelkező személyi kör bármikor tiltakozhatna a közös jogkezelés körében történő engedélyezés ellen, továbbá a mű kereskedelmi forgalomból kikerült státuszára vonatkozó vélelem megdöntésének lehetősége is fenntartható lehet [a fenti d) ii. pontban meghatározott személyi kör részére] arra az esetre, ha a forgalomba hozatalra később kerül sor. A tiltakozást, illetve a vélelem megdöntését a közös jogkezelő szervezet köteles lenne bejelenteni az SZTNH felé, és a tiltakozást, illetve a vélelem megdöntésének tényét a d) pont szerint vezetett nyilvántartás szintén tartalmazná. Megfontolandó lehet egy olyan szabály bevezetése is, hogy a tiltakozást követően az azt bejelentő jogosult köteles legyen meghatározott időn belül kereskedelmi forgalomba hozni az adott művet.

Az engedélyezés menetét az alábbi sematikus ábra szemlélteti:

4. Ábra – Az out of commerce művek közös jogkezelése

A német megoldás átvételének további előnyei:

- nem befolyásolná az SZTNH árva mű engedélyezési gyakorlatát (a könyvkiadáshoz továbbra is csak az SZTNH adhat engedélyt);
- nem befolyásolná az árva művek kedvezményezett intézményi felhasználását (ez díjtalan szabad felhasználás maradna);
- lehetővé teszi a könyvtárak számára, hogy pl. e-kölcsönzés keretében hozzáférhető művek körét jelentősen kiszélesítsék;
- lehetővé teszi a könyvtárak számára, hogy az Szjt. 35. §-ának (8) bekezdése alapján eddig csak a dedikált terminálokön (életszerűtlen és gyakorlatban nehezen használható módon) hozzáférhetővé tett műveket könyvtárközi zárt hálózaton, vagy on-line módon is hozzáférhetővé tegyék az olvasók számára egyszerű és gyors jogosítási rendszerben.³⁸

IX. DÍJSZABÁSOK

Az IRE (31) preambulum-bekezdésében megállapítottak szerint a közös jogkezelő szervezetek kötelesek objektív és megkülönböztetéstől mentes feltételek alapján megállapított díjszabásokat alkalmazni. Az IRE 16. cikkének (2) bekezdésében foglaltak szerint „a kizárólagos jogok és a díjazáshoz való jogok díjszabásának ésszerűnek kell lennie, többek között a jogok gyakorlásának gazdasági értékéhez képest, szem előtt tartva a művek és egyéb teljesítmények felhasználásának jellegét és körét, valamint a közös jogkezelő szervezet által nyújtott szolgáltatás gazdasági értékéhez képest. A közös jogkezelő szervezetek tájékoztatják az érintett felhasználót az e díjszabások megállapítására használt kritériumokról.” **Az IRE tehát szigorú feltételeket ír elő a közös jogkezelő szervezetek által alkalmazott jogdíjak**

³⁸ Ez nem lenne ellentétes az INFOSOC irányelv szerinti szabad felhasználási esetkörrel, hiszen a közös jogkezelő engedélyzné a többszörözési (szkennelés) és nyilvánosságához közvetítési (on-demand) jogokat.

megállapítása tekintetében, arra azonban nem tartalmaz utalást, hogy a jogdíjak megállapítása milyen eljárási rendben kell, hogy történjen.

A hatályos magyar szerzői jog rendszerében a közös jogkezelő szervezetek díjszabásai (jogdíjak és a felhasználás egyéb feltételei) a felhasználók érdekképviselői csoportjaival és a jelentős felhasználókkal folytatott párbeszéd során, az SZTNH által koordinált **díjszabás-jóváhagyási eljárásban öltének végleges formát, amelyek az igazságügyért felelős miniszter jóváhagyását követően a Hivatalos Értesítőben történő közzététellel válnak alkalmazhatóvá.** Ezt az eljárást évente kell lefolytatniuk a közös jogkezelő szervezeteknek, és a díjszabások időbeli hatálya is egy adott naptári évre korlátozódik főszabály szerint. Ez az eljárás garantálja a felhasználók számára a feltételek és a kedvezményrendszer konszenzusos kialakítását.

Az IRE-ben a közös jogkezelő szervezetek jogdíjainak megállapításával összefüggésben rögzített szigorú feltételek érvényre jutásához a jelenlegi magyar szabályozásban alkalmazott díjszabás jóváhagyási eljárás továbbra is **a leginkább megfelelő eszköz** lehet, ezzel ugyanis **még az esetleges jogviták előtt, a díjszabás alkalmazását megelőzően nyílik lehetőség a közös jogkezelők által meghatározott jogdíjak és felhasználási feltételek jogszerűségének vizsgálatára.** Az Átültetési Koncepcionális Javaslatnál kapcsolatban véleményt megfogalmazó szervezetek többsége szerint is **a díjszabás jóváhagyási eljárás mindenképpen megőrizendő, és a más tagállamokban letelepedett, de Magyarország területén közös jogkezelési tevékenységet végző szervezetekre is kiterjesztendő az átültetés során.** Ez az álláspont támogatandó, és a külföldi szervezetekre való alkalmazás lehetősége sem tekinthető kizártnak a II. pontban írt szempontok alapján. Felmerülhet ugyanakkor, hogy az I. pont szerinti, a jelenleginél differenciáltabb megközelítésen alapuló közös jogkezelési rendszerben (a szükségesség és arányosság elvére is tekintettel) **szükséges-e minden esetben fenntartani a bonyolult jóváhagyási eljárást. A kötelező és előírt közös jogkezelési esetekben mindenképpen indokoltnak tartjuk a jelenlegi rendszer megőrzését (függetlenül attól, hogy belföldi vagy külföldi szervezetről van szó).** Amennyiben pedig a kiterjesztett hatályú engedélyezés lehetőségén az önkéntes közös jogkezelés eseteiben az átültetést követően sem változtatunk, **indokoltnak tartjuk az ilyen engedélyezést végző, reprezentatív tagsággal rendelkező közös jogkezelő szervezet díjszabásai tekintetében is fenntartani a jelenlegi jóváhagyási rendszert.** Az olyan önkéntes közös jogkezelési körben azonban, amely tekintetében az adott szervezet nem rendelkezik reprezentatív tagsággal (és így nem is végezhet kiterjesztett hatályú jogkezelést), továbbá a független jogkezelők díjszabásai kapcsán már nem feltétlenül tartanánk indokoltnak a díjszabás jóváhagyási eljárás lefolytatását.

Tekintettel a díjszabások versenyjogi szempontú utólagos felülvizsgálatával kapcsolatban a közelmúltban tapasztalt megnövekedett jogalkalmazói és felhasználói igényre, megfontolandó a véleményező szervezetek körének bővítése a **Gazdasági Versenyhivatallal.**³⁹ A kormányzat oldaláról jelenleg a kultúráért felelős minisztertől,

³⁹ E kérdéskörben szükséges a Gazdasági Versenyhivatallal történő egyeztetés.

továbbá - a nyilvános előadásra vonatkozó díjszabást illetően - a kereskedelemért, a turizmusért és a vendéglátásért felelős minisztertől kell véleményt kérni. Ez azért is fontos, mert az IRE szabályai szerint a díjszabásoknak a gazdasági értékekhez képest is ésszerűeknek kell lenniük, amely tehát gazdasági, versenyjogi szempontú vizsgálatot is szükségessé tesz.

X. HATÓSÁGI FELÜGYELET

Az IRE 36. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az e célból kijelölt illetékes hatóságok ellenőrizzék, hogy a területükön letelepedett közös jogkezelő szervezetek teljesítik-e az ezen irányelvben meghatározott követelményeknek megfelelően elfogadott nemzeti jogszabályi rendelkezéseket. Ugyanezen cikk (3) bekezdése értelmében a tagállamoknak biztosítaniuk kell azt is, hogy ha az IRE végrehajtása során elfogadott nemzeti jogszabályokat nem tartják be, az e célból kijelölt illetékes hatóságaik hatáskörrel rendelkezzenek megfelelő szankciók alkalmazására és megfelelő intézkedések meghozatalára, amelyeknek hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük.

Az IRE fent idézett rendelkezéseinek lényegében megfelel, és az átültetés során is mindenképpen megőrizendő a Magyarországon letelepedett közös jogkezelő szervezetek felett az SZTNH által gyakorolt **hatósági felügyelet Sztj.-ben (és a végrehajtására kiadott kormányrendeletben) rögzített, jelenleg hatályos szabályozási rendszere**. Indokolt továbbá a hatósági felügyelet **kiterjesztése a független jogkezelőkre is** (legalább ad hoc ellenőrzés és szankcionálás lehetőségének formájában).

Bár az IRE hivatkozott 36. cikkének (1) bekezdése az adott tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezetek ellenőrzésére vonatkozik, a II. pont alatt kifejtett szempontokra tekintettel bizonyos körben nem kizárt a nemzeti jogszabályi előírásoknak való megfelelés ellenőrzése a más tagállamban letelepedett szervezetek tekintetében sem. Mindezek alapján **indokoltnak tartjuk, hogy a hatósági felügyelet** – abban a körben, amelyben a II. pontban kifejtettek szerint az átültető magyar jogi szabályozás hatálya a külföldön letelepedett szervezetek magyarországi tevékenységére is alkalmazandó lehet – **a Magyarország területére irányuló (nem a zeneművek multiterritoriális felhasználásának engedélyezésével kapcsolatos), letelepedés nélkül nyújtott közös jogkezelési tevékenység jogszerűségének ellenőrzésére is kiterjedjen**. Ez a fajta felügyelet a hazai jogi szabályozás azon előírásai betartásának ellenőrzését és esetleges be nem tartásuk szankcionálását jelentheti, amelyek hatálya a más tagállamban letelepedett, de Magyarország területén közös jogkezelési tevékenységet végző szervezetekre is kiterjed. A felügyelet így **elsősorban azokra az esetekre vonatkozhat, ha a más tagállamban letelepedett közös jogkezelő szervezet Magyarország területén végzett jogkezelési tevékenységének megkezdését a hazai jogszabály – az IRE szabályozási körén kívül eső – külön feltételek fennállásához köti**. Mindezek alapján ez a fajta felügyeleti ellenőrzés **szorosan kapcsolódna az ilyen jellegű közös jogkezelési tevékenység folytatásának hatósági nyilvántartásba vételhez** kötéséhez a II. és IV. pontban rögzített elvek szerint, és mindenekelött azt a célt szolgálná, hogy a

nyilvántartásba vétel feltételeinek (így különösen a reprezentatív tagság követelményének) a folyamatos fennállását biztosítsa. Ebből következik, hogy az ilyen szervezetek felett gyakorolt felügyelet **legfontosabb szankcionálási eszköze az adott szervezet nyilvántartásból való törlése**⁴⁰, és így a Magyarország vonatkozásában végzett jogkezelési tevékenység jogának megvonása. A közös jogkezelésre vonatkozó **egyéb szabályok** (pl. gazdálkodási, szervezeti szabályok, jogosultakkal, tagokkal fennálló kapcsolat) feltételezett megsértése esetére elegendő lehet **az IRE 37. cikkének (2) bekezdése szerinti értesítési eljárás**⁴¹ **mechanizmusának megfelelő kiépítése**, és ennek keretében a letelepedés helye szerinti tagállam hatóságára bízni a konkrét felügyeleti eljárás lefolytatását, valamint szükség esetén a szankció alkalmazását az adott tagállam joga szerinti szabályoknak megfelelően.

⁴⁰ Az IRE korábban már hivatkozott (50) preambulum bekezdése a 36. cikk (3) bekezdése szerinti „megfelelő szankciók” között példaként kifejezetten említi a tevékenység folytatására vonatkozó engedély visszavonását. Megjegyezzük továbbá, hogy az IRE 36. cikkének (3) bekezdése nem tartalmaz olyan korlátozást, amely szerint az IRE végrehajtása alapján elfogadott nemzeti jogszabályok be nem tartása esetén szankciót csak a jogsértő letelepedési helye szerinti hatóság alkalmazhatna.

⁴¹ IRE 37. cikk (2) bek.: Amennyiben valamely illetékes hatóság úgy véli, hogy egy másik tagállam területén letelepedett közös jogkezelő szervezet esetleg nem tartja be a szóban forgó szervezet letelepedési helye szerinti tagállam által a jelen irányelvben meghatározott feltételeknek megfelelően elfogadott nemzeti jogszabályi rendelkezéseket, valamennyi vonatkozó információt továbbíthatja a közös jogkezelő szervezet letelepedési helye szerinti tagállam illetékes hatóságának, amelyhez adott esetben kérelmet csatolhat arra vonatkozóan, hogy ez utóbbi hatóság a hatáskörén belül tegye meg a megfelelő lépéseket. A megkeresett illetékes hatóság erre a kérelemre három hónapon belül indokolással ellátott választ küld.